Krajsovszky Gábor
Nem vonakodom attól, hogy odaadjam magamat az egyházért, a hazáért

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a http://www.ppek.hu internetes címet.

KRAJSOVSZKY GÁBOR

NEM VONAKODOM ATTÓL, HOGY ODAADJAM MAGAMAT AZ EGYHÁZÉRT, A HAZÁÉRT

Megemlékező előadás Mindszenty József bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek Magyarországról történő száműzetéséről és emigrációban megtett apostoli útjairól

Szentes, 2013. március 23.

Impresszum

Krajsovszky Gábor
Nem vonakodom attól, hogy odaadjam magamat az egyházért, a hazáért

Megemlékező előadás Mindszenty József bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek Magyarországról történő száműzetéséről és emigrációban megtett apostoli útjairól

Elhangzott a Szentesi Keresztény Pedagógus Társaság konferenciáján Szentesen, a Megyeházán, 2013. március 23-án

---

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című előadás elektronikus változata, melynek azonosítója: ISBN 978-963-308-107-5. Az elektronikus kiadás a szerző, Krajsovszky Gábor engedélyével készült. A programot lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

Tartalomjegyzék

Impresszum 2
Tartalomjegyzék 3
Bevezetés 5
A száműzetés és az érseki széktől való megfosztás előzményei 6
Pápaválasztási konklávé 1958-ban 6
Alkudozások a Vatikán és a magyarországi pártvezetés között 7
A II. Vatikáni Zsinat 8
Újabb előterjesztések Mindszenty bíboros ügyében 8
Vatikáni garancia – a bíboros tudta nélkül 10
A száműzetés közvetlen előkészületei 10
Száműzöttként és hivatalfosztottként Nyugaton 12
„Te vagy és maradsz az esztergomi érsek” – Mindszenty bíboros hivatalfosztása 12
Egy utolsó kísérlet a hivatalfosztás megakadályozására 13
A hivatalfosztást követő napok 14
Tiltakozások a hivatalfosztás ellen 14
Levél a Pázmáneumból 14
A kommunizmus tana és gyümölcsei 16
Hamis eszménye 17
A terjedés okai – csábító ígéretek 17
A liberalizmus, mint szálláscsináló 18
Erkölcs helyett terror 18
Védelem a kommunizmus csalárdságai ellen 18
Apostoli utak és szentbeszédek az emigrációban 19
Bemutatkozás Bécsben 19
Találkozás a bécsi magyarokkal 19
Első nyilatkozata a német sajtónak 20
Riport a Pázmáneumban 20
Mindszenty bíboros helyzetértékelése az Ostpolitikról 1971 őszén 22
Innsbrucki homília 27
Fatimai szentbeszéd 28
Németországi látogatások 28
Beszéd a kölni dómban 29
Augsburg, Szent Ulrich püspök ünnepén 32
Bérmálás Münchenben 33
Anglia, Westminster székesegyház 33
Amerikai lelkipásztori utak 36
A kereszténység egységért 36
Születésnapi hálaadás 36
Ausztráliában és Új-Zélandon 37
Észak-Kaliforniában 37
Elmaradt látogatás a Sancta Clara Egyetemen 38
A megváltás szolgálattevői 38
Az utolsó napok 39
A temetési beszéd és az Ostpolitik 40
Devictus vincit – legyőzetve is ő győzött! 41

Három év krónikája II. – Mindszenty József bíboros lelkipásztori látogatásai a külföldre szakadt magyarság körében.....42

Bevezetés

„Azt gondoltam, hogy a Jóisten a cselekvést szánta nekem, de azt kell tapasztalnom, hogy az Úr inkább a szenvedések útján vezet, legyen meg az ő akarata."[1]
(Mindszenty József)

„A legmélyebb tisztelettel fogadtam Szentséged magas kegyelmét, amellyel engem, érdemtelen szolgát, az esztergomi érseki székbe emelni méltóztatott. Jóllehet alkalmatlan vagyok e méltóságra, és gyenge e teher viselésére, nem vonakodom sem a munkától, sem attól, hogy odaadjam magamat a juhokért – az Egyházért, hazáért – a körülöttünk ólálkodó farkasok között."[2] Ezt írta Mindszenty József XII. Pius pápának, amikor kinevezte őt esztergomi érsekké. Gondos megfontolás után, de viszonylag gyorsan kellett döntenie ennek a magas, és abban a korban különösen nehéz és felelősségteljes egyházi pozíciónak az elfogadásáról. Ezzel kapcsolatban később, egyik végrendeletében a következőt nyilatkozta: „A hercegprímási trónust 36 órás töprengés és vergődés, két főpap és gyóntatóm meghallgatása után vállaltam, hogy a nehéz viszonyok közt esetleg további fél esztendőre ne késsék a betöltés abban a tudatban, hogy vagy fogság- vagy gyalázatviselő kell most ide, és erre – Isten segítségével – való vagyok."[3] Esztergomi érsekként szabadon Magyarországon mindössze három esztendőn át működhetett; „1948. december 26-án a világ legkegyetlenebb zsarnokainak csatlósai Magyarországon letartóztatták, és bebörtönözték az esztergomi érseket. Küzdelme, hősies magatartása, élve átszenvedett vértanúsága azóta világtörténelmi távlatot nyert."[4] Az esztergomi érsekként korábban aktív szerepet betöltő főpap – a kommunista börtönből 1956-ban való kiszabadítását, majd 15 év múlva az országból történt száműzetését követően – a világ szinte valamennyi, magyarok lakta kontinensét végiglátogatta. Ezeken az apostoli utakon – bár nem akkora számú hallgatóságnak, mint annak idején esztergomi érseki időszakában – sok ember számára volt lélekébresztő az ő tanítása. Jelen összeállításban rövid áttekintést olvashatunk az amerikai követségen (később nagykövetség) töltött ideje alatti, sorsát meghatározó egyezkedésekről, valamint az emigrációban elhangzott beszédéből, a teljesség messzemenő igénye nélkül. Ezen túlmenően, megadásra kerül néhány, Mindszenty Józsefre vonatkozó irodalomjegyzéket tartalmazó fontosabb kiadvány is.[5]

---

[1] Mindszenty József – Fidelissimus Pastor Kiállítás, Bécs–Veszprém 2012.
[2] Mindszenty József XII. Pius pápának, 1945. szeptember 20. Időszaki kiállítás Mindszenty Józsefről, Esztergom 2010.
[3] Mindszenty bíboros végrendelete, Esztergom, 1948. január 7. Vigília 1990. 387.
[4] Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 21. http://www.ppek.hu/k320.htm
[5] Joseph Széplaki: Bibliography on Cardinal Mindszenty (1892–1975) – Katolikus Magyarok Vasárnapja (Yongstown, Ohio, USA) 1977.
http://www.ppek.hu/konyvek/Joseph_Szeplaki_Bibliography_on_Cardinal_Mindszenty_1.pdf
Kovács Gergely: Isten embere. Szemtől szembe Mindszenty bíborossal. Új Ember Kiadó, Budapest 2005.
Mészáros István: Mindszenty-bibliográfia szemelvényekkel. Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt. 2011.
Mindszenty József bíboros Bécsben (1971–1975). – József Kardinal Mindszenty in Wien (1971–1975). Szerkesztette: Szabó Csaba. Bécs 2012. – Herausgegeben von Csaba Szabó. Wien 2012. Publikationen der Ungarischen Geschichtsforschung in Wien. BD. IV. S. 163–176. Herausgeber Institut für Ungarische Geschichtsforschung in Wien Balassi Institut – Collegium Hungaricum, Wien. Ungarische Archivdelegation beim Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien (irodalomjegyzék).

A száműzetés és az érseki széktől való megfosztás előzményei

Mindszenty József, bíboros prímás, esztergomi érsek 40 esztendővel ezelőtt volt kénytelen száműzöttként elhagyni hazáját és nem sokkal utána esztergomi érseki székétől megfosztottan száműzetésben leélni hátralevő életét. A hivatalfosztás egyértelműen annak a következménye, amit Adriányi Gábor, egyháztörténész professzor e témában megjelent könyve zárszavában így összegez: „Ezek a tények a Vatikánnak egy olyan nem őszinte – mondjuk ki nyíltan hazug – keleti politikájáról tesznek tanúbizonyságot, amilyenre a pápai diplomácia egész történetében nincs példa."[6]

Mindszenty bíboros 1956-ban, a szabadságharc leverésekor – mivel akkor más ésszerű lehetőség nem volt kilátásban – az Amerikai Egyesült Államok budapesti követségén talált menedéket, ezáltal is tartalékolva magát a magyar egyház és haza számára. Többször és többféle okból kifolyólag gondolt rá és tett komoly elhatározást arra vonatkozóan, hogy elhagyja az amerikai követség épületét. Erre végül is csak 1971. szeptember 28-án, az országból való kiutasításának kapcsán került sor. Jelen összeállításban Mindszenty bíboros száműzetésének, valamint érseki székétől való megfosztásának előzményei kerülnek áttekintésre, a fontosabb kapcsolódó dokumentumok hivatkozásával, a teljesség igénye nélkül. A részletesebb megbeszélés előzményeként azonban még meg kell említeni egy, az ehhez a korszakhoz[7] és eseménysorozathoz kapcsolódó különös tényt; „A *Vatikán* kérésére 1998-ban a magyar kormány zárolta az 1964-es megállapodásra vonatkozó iratokat 75 évre, tehát 2073-ig."[8] A Mindszenty József bíboros budapesti amerikai nagykövetségen töltött tizenöt éves belső emigrációjával összefüggésben készült számos hivatalos dokumentum a Szentszék és a magyar kormány vonatkozó megállapodása alapján – amelyről csak szóbeli információk vannak – 2041-ig nem kutatható a Magyar Országos Levéltárban.[9]

Pápaválasztási konklávé 1958-ban

XII. Pius pápa halála (1958. október 9.) után a Vatikánnak a kommunista rezsimek felé való viszonyulása alapvetően megváltozott. Ahogyan a szuperhatalmak (az Amerikai Egyesült Államok, illetve a Szovjetunió) között, úgy a Vatikán és az ateista kommunista rendszerek között is egyre inkább előtérbe került a détente, az enyhülés politikája, valamint a békés egymás mellett élés, a koegzisztencia gyakorlata. Amint a későbbi események is igazolták, ezek a törekvések nem hozták meg a várt eredményeket.

Mindszenty bíboros követségről való távozásának kérdése először az 1958-as pápaválasztási konklávé kapcsán merült fel. „Az amerikai State Department a Konzisztoriális

---

[6] Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 213.

[7] Adriányi Gábor: Az egyháztörténet kézikönyve. Szent István Társulat, Budapest 2001. 405–407. http://www.ppek.hu/k201.htm; Adriányi Gábor: A Katolikus Egyház története a 20. században Kelet-, Közép-kelet és Dél-Európában. Kairosz Kiadó, Budapest, 2005.; Vörös Géza: Egyházak az állambiztonsági dokumentumokban. In: Csapdában. Tanulmányok a katolikus egyház történetéből, 1945–1989. Szerkesztő: Bánkuti Gábor, Gyarmati György. Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Kiadó, 2010. 281–333.

[8] Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 7.

[9] M. Szebeni Géza: A Mindszenty-ügyek 1. (1949–1971) Magyar Szemle XVII. évfolyam 11–12. szám 2008. december www.mindszenty.hu

Kongregáció beleegyezésével ebben az ügyben egy jegyzéket intézett a magyar kormányhoz."[10]

A külügyminisztérium illetékese (de nem a külügyminiszter) 1958. október 18-i dátummal jelentette, hogy „ma délelőtt" 11-kor értesítették a külügyminisztériumot, hogy Ackerson ügyvivő, kormánya utasítására azonnal meg kívánja látogatni a magyar külügyminisztérium vezetőjét. A külügyminisztérium illetékese erről így nyilatkozott: „Negyedóra múlva fogadtam. A látogatás célja a mellékelt jegyzék[11] átadása volt. Ackerson megkért, hogy jelenlétében olvassam el a jegyzék szövegét. Miután elolvastam, közöltem vele, hogy nincs semmi megjegyzésem, s a jegyzéket kormányomhoz továbbítani fogom. A látogatás mintegy két percig tartott (ami egyébként jól jelezte a két kormány közötti kapcsolatok minőségét). A jegyzék szövege szerint az Amerikai Egyesült Államok kormánya üzenetet kapott a pápaválasztó Bíborosok Tanácsának titkárától, Rómából. Az üzenetben a Bíborosok Tanácsa az Egyesült Államok budapesti követsége jószolgálatait kérte „annak az érdekében, hogy lehetővé váljék Mindszenty kardinális kiutazása Rómába, a Conclavéra olyan formában, természetesen, hogy személyi biztonsága megfelelően biztosítva legyen". A kérés természetes volt, hiszen a katolikus egyház egyik, ha nem a legfontosabb eseményéről – az új pápa megválasztásáról – volt szó, amely eseményen Mindszenty bíborosnak, mint pápaválasztó főpapnak ott kellett volna lennie.[12]

Alkudozások a Vatikán és a magyarországi pártvezetés között

A pápaválasztási konklávét követően, de még a II. Vatikáni Zsinat megnyitása előtt 1960-ban a magyarországi pártvezetés ismét napirendre tűzte a Mindszenty-kérdést. A politikai bizottság elé került jelentés gyökeresen szakít azzal a korábbi koncepcióval, hogy szó sem lehet a Mindszenty-kérdés megtárgyalásáról az amerikaiakkal – mivel az a magyar belügyekbe történő súlyos beavatkozás. Az előterjesztők – a pártvezetés – világosan leszögezték az új álláspontot, amennyiben kijelentették, hogy a „Vatikán és az Egyesült Államok által elfogadhatónak tűnő kompromisszumos megoldásba: Mindszentynek az országból való kiengedésébe akkor mehetünk bele, ha világos már, hogy az őszi ENSZ-közgyűlésen a »magyar kérdés« napirendre tűzése iránti javaslat elmaradt s a magyar delegáció mandátumát elismerték. Ebben az esetben – függően a nemzetközi helyzet akkori egyéb vonatozásaitól – és feltéve, hogy az Egyesült Államok és a Vatikán garanciát nyújt Mindszenty szilencium alatt tartására, hozzájárulhatunk kiengedéséhez".[13]

A dokumentum újólag azt hangoztatta Kádár korábbi álláspontjával szemben, hogy „Jelenleg helyesebbnek tűnik, hogy a Vatikánnal történő tárgyalást az amerikaiakkal való tárgyalásnak rendeljük alá". Tehát az amerikai és a vatikáni tárgyalási irány lehetősége is fennállt. Mindszenty bíboros Magyarországról történő elengedésének árát a javaslat gondosan megszabta – követelni kell az Egyesült Államoktól a magyar kérdés levételét az ENSZ-közgyűlések napirendjéről és a magyar küldöttség mandátuma kérdésének a lezárását. Javaslat vagy követelés formájában, hogy megállapodás esetén követek cseréjére kerüljön sor

[10] Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 31.
[11] Ólmosi Zoltán: Mindszenty és a hatalom. LEX Kft. 1991. 59.
[12] M. Szebeni Géza: A Mindszenty-ügyek 1. (1949–1971) Magyar Szemle XVII. évfolyam 11–12. szám 2008. december www.mindszenty.hu
[13] M. Szebeni Géza: A Mindszenty-ügyek 1. (1949–1971) Magyar Szemle XVII. évfolyam 11–12. szám 2008. december www.mindszenty.hu

– ez utóbbi ne legyen feltétel, mert itt kongresszusi hozzájárulás kell (a magyar, illetőleg az amerikai követséget ügyvivők vezették).[14]

A II. Vatikáni Zsinat

Az új pápa, XXIII. János 1962-ben meghirdette a II. Vatikáni Zsinatot. Erre az alkalomra azonban – akárcsak az 1958-as pápaválasztási konklávéra – Mindszenty bíboros nem utazhatott ki. Viszont Hamvas Endre, Kovács Sándor és Brezanóczy Pál[15] a zsinatra *állami* megbízatással érkeztek. Ez pedig a következőkben állott: el kellett érniük, hogy a zsinat ne ítélje el a kommunizmust, valamint „el kellett intézni" a Mindszenty-ügyet. 1962. október 9-én XXIII. János pápa magánkihallgatáson fogadta a három magyar főpapot. „Az említett kihallgatáson a pápa a látogatók üdvözlése után azonnal a Mindszenty-ügyre terelte a szót és azt mondta: »Volo quamprimum casum Cardinalis Mindszenty liquidare« (A Mindszenty-ügyet mielőbb fel akarom számolni.) Az audiencia végén Brezanóczy Pál még a pápai rezidencia folyosóján ujjával csettintve azt mondta társainak: »Látjátok, többet értünk el, mint reméltük.«"[16]

Abban, hogy Mindszenty bíboros ne utazhasson ki a II. Vatikáni Zsinatra, a fent ismertetettek következtében a Vatikánnak is nagy érdekeltsége volt. Erre Szabó Csaba közlésében találunk dokumentumot. „König érsek 1963. április 19-én tárgyalt Mindszentyvel az amerikai követségen. (…) Érdekes, hogy a magyar kormány a számára megfelelő garanciák esetén 1963 tavaszán azonnal hozzájárult volna Mindszenty távozásához. Hogy mégsem sikerült megegyezni akkor, abban Mindszentyn kívül a Szentszéknek is komoly szerepe volt. A Vatikánnak ekkor egyáltalán nem volt sürgős a bíboros prímás helyzetének rendezése. Nem akarták, hogy a konzervatív magyar főpap megjelenjék a II. Vatikáni Zsinaton (…)"[17]

A II. Vatikáni Zsinaton ugyanis két irányzat, az ún. „konzervatív", illetve „haladó" irányzat volt a jellemző.[18]

Újabb előterjesztések Mindszenty bíboros ügyében

Mindszenty bíborossal összefüggésben – egészségügyi ok kapcsán – 1965. szeptember 14-i dátummal újabb előterjesztés került a Politikai Bizottság elé. Ez arról számolt be, hogy augusztus 28-án az amerikai követség ügyvivője közölte a magyar külügyminisztérium illetékesével, hogy Mindszenty bíboros súlyosan megbetegedett. A nagykövetség kérésére a magyar hatóságok lehetőséget adtak négy amerikai orvos beutazására, akik megállapították, hogy a bíboros fertőző tüdőbetegsége kiújult, és közben tüdővérzést is kapott. Túl van az életveszélyen, de az állapota továbbra is súlyos. Szeptember 4-én az amerikai ügyvivőnek a külügyminisztérium illetékes miniszterhelyettesével folytatott beszélgetése során kitűnt, hogy az amerikai kormány a Mindszenty-kérdést szemmel láthatóan szeretné megoldani. Az Állami Egyházügyi Hivatalnak a külügyminisztérium kérésére készített egyik későbbi

[14] M. Szebeni Géza: A Mindszenty-ügyek 1. (1949–1971) Magyar Szemle XVII. évfolyam 11–12. szám 2008. december www.mindszenty.hu

[15] Brezanóczy Pál egri érsek „Kékes Pál" fedőnévvel szerepel a beszervezett püspökök listáján. In: Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990. Corvina, 1956-os Intézet. Budapest, 2008. 288, 291.

[16] Mester István római prelátus közlése Adriányi Gáborral, 1971-ben. Értesüléseit Kovács püspöktől kapta. In: Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 36.

[17] Szabó Csaba: A Szentszék és a Magyar Népköztársaság kapcsolatai a hatvanas években. Szent István Társulat – Magyar Országos Levéltár 2005. 44, 78.

[18] Adriányi Gábor: Az egyháztörténet kézikönyve. Szent István Társulat, Budapest 2001. 405–407.

feljegyzése szerint vatikáni kezdeményezésre 1965. szeptember 13–17–ig folytak a Mindszenty–ügyben tárgyalások Budapesten. A tárgyalások összefüggésben voltak Mindszenty megbetegedésével. Végül a vatikáni megbízott a kérdés rendezését nem nyilvánította sürgősnek.[19]

Két évvel később – egy másik esemény kapcsán – újfent napirendre került Mindszenty bíboros ügye. Agostino Casaroli 1967. szeptember 22–én közölte a római magyar nagykövettel, hogy értesüléseik szerint az új amerikai követ október 15–18-a között elfoglalja budapesti állomáshelyét és a követség rangját nagyköveti szintre emeli. Tekintettel arra, hogy évekkel ezelőtt Mindszenty bíboros azt a véleményét közölte a Szentszékkel, hogy az amerikai-magyar viszony helyreállása után nem maradhat a jelenlegi helyén, számítani kell arra, hogy Mindszenty bíboros a saját elhatározásából elhagyja az amerikai nagykövetség épületét. Ez új helyzetet teremt, amelynek mindenki számára kellemetlen következményeit el kívánják kerülni. Casaroli hozzáfűzte, hogy a pápa bízik abban, hogy Mindszenty bíboros Rómába jön, és meg tudja győzni őt arról, hogy tartsa magát a megállapodásban vállaltakhoz.

A jelentésről szóló vitában (ez alkalommal a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának titkársága is foglalkozott a kérdéssel) Kádár kijelentette, hogy a Politikai Bizottság által az előző ülésen elfogadott álláspont a helyes, nem kell változtatni. Szerinte az a lényeg, hogy „Mindszenty szűnjön meg esztergomi érsek lenni". Ha megszűnik esztergomi érsek lenni, teljesen alárendelt kérdéssé válik, hogy hol van. Ennek alapján kell tárgyalni. A következő kérdés, hogy „Mindszenty innen úgy nem mehet el, hogy a Vatikán érte valamiféle garanciát ne vállaljon. Harmadik: ha úgy alakul a helyzet, hogy ezt nem sikerül rendezni, Mindszenty kijön az amerikai követségről az utcára, akkor mi Mindszentyt börtönbe nem csukjuk, hanem közigazgatási eljárás alá vonjuk."[20]

1967. december 13-án Mindszenty bíboros a Vatikánnal történő levelezéseket követően az alábbiakat írta Washingtonba, az elnöknek: „Ezért hálásan elfogadom az Ön felajánlott, további kedves vendégszeretetét. Nincs más megoldás, mert már meghajoltam a Szentatya kérése előtt, hogy tartózkodjak a rendszernek történő kapitulációtól."[21]

Ugyancsak ebben az évben, 1967. október 10-én, a Politikai Bizottság ülésén Nyers Rezső – Kádár János szándéka szerint és ahhoz kapcsolódóan – ugyancsak nyilatkozott a magyar prímás hivatalfosztásának ügyében. „Elmondom, mit tartok én helyesnek: olyan megoldást kell keresnünk, amely biztosítja a mi két érdekünk érvényesülését. Egyik: Mindszenty ne szólhasson bele a Magyar Népköztársaság belügyeibe. Másik: ez a megoldás olyan legyen, amely a Magyar Népköztársaság presztízsét fenntartja (…) Ebből a szempontból én a probléma megoldásának kulcsát nem a garanciában látom, hanem abban, hogy milyen lesz az ő jogi helyzete, milyen pozícióból beszélhet. Egyetértek, hogy kérjünk garanciát, de nem ez a kérdés kulcsa, hanem az, hogy ne maradjon prímás. Ebben nem szabad engedni."[22]

---

[19] M. Szebeni Géza: A Mindszenty-ügyek 1. (1949–1971) Magyar Szemle XVII. évfolyam 11–12. szám 2008. december www.mindszenty.hu

[20] M. Szebeni Géza: A Mindszenty-ügyek 2. (1949–1971) Magyar Szemle XVII. évfolyam 1–2. szám 2009. február www.mindszenty.hu

[21] Mindszenty bíboros követségi levelei az Egyesült Államok elnökeihez 1956–1971. Edited by Ádám Somorjai. METEM Budapest 2011. 307; Somorjai Ádám OSB – Zinner Tibor: Szeizmográf a Szabadság téren – Mindszenty bíboros levelezése az USA elnökeivel és külügyminisztereivel 1956–1971. Hamvas Béla Kultúrkutató Intézet, Budapest 201. 282.

[22] Nyers Rezső 1967. október 10. Az MSZMP PB ülésén rögzített jegyzőkönyv. In: Szabó Csaba: A Szentszék és a Magyar Népköztársaság kapcsolatai a hatvanas években. Szent István Társulat – Magyar Országos Levéltár 2005. 323.

Vatikáni garancia – a bíboros tudta nélkül

Ezt követően, Casaroli (…) 1967. október 14-én „Emlékeztető”-t adott át a római magyar nagykövetnek; ebben „a pápa, mint a katolikus egyház legfőbb vezetője, teljes befolyását latba veti, hogy Mindszenty, miután elhagyta az országot, ne avatkozhasson be a magyar egyház életébe, ne nyilatkozzon a Magyar Népköztársasággal és kormánnyal szemben, tartózkodjon ellenséges tevékenységtől, és ne akadályozza a magyarországi katolikus egyház működését.”[23] „A garanciák megfogalmazásánál a pápa személyes kötelezettségét azért emelték ki, hogy így a garancia a legmagasabb színvonalon biztosítva legyen.”[24]

A száműzetés közvetlen előkészületei

Következő állomásként a Politikai Bizottság 1971. április 21-én tűzte napirendjére Péter János külügyminiszter VI. Pál pápánál tett látogatásáról készült jelentését. Ez volt az első pápai audiencia, amit a Szentszék magyar külügyminiszternek biztosított. Ugyanakkor a jelentést teljesen elképesztővé teszi, hogy Péter János olyan állításokkal tűzdelte meg szerzeményét, amelyek megtörténte teljesen kizárt. Sajnos, az audienciáról készített szentszéki feljegyzés egyelőre nem kutatható. Azt ma már csak találgatni lehet, hogy a külügyminiszter miért terjesztett képtelenségekkel megtűzdelt jelentést az ország főhatalmával rendelkező testület elé, és azt is, hogy ez a testület miért fogadta el ezt a jelentést. Ettől függetlenül a dokumentum jelentőségét kiemeli az a tény, hogy ez az audiencia lendítette a Magyarországról történő végleges távozásig Mindszenty bíboros ügyét.[25]

„Az amerikaiak is szívesen szabadultak volna a prímástól, hiszen egyik jelentős tényezője, akadálya volt (…) a magyar-amerikai kapcsolatok rendezésének. Ugyanakkor a problémát csak úgy oldhatták meg, hogy tekintettel kellett lenniük Mindszenty József nyugati népszerűségére, hírnevére. (…) a harmadik érdekelt fél, a Magyar Népköztársaság számára jelentett a Mindszenty-ügy a legkevesebb problémát.”[26]

Mindszenty József Rómában (hazája végleges elhagyását követően) *egyértelmű* ígéretet kapott VI. Pál pápától arra vonatkozólag, hogy mindenkor ő marad az esztergomi érsek.[27] Ezzel szemben már ezt megelőzően, 1971 nyarától a magyarországi kommunista rezsim részéről határozottan megfogalmazódott a prímás lemondatásának igénye. „A Mindszenty-ügy végleges rendezése politikai érdekünk. (…) A Vatikán azáltal, hogy Mindszentyt rehabilitálása nélkül kénytelen elvinni Magyarországról, objektíve elismeri a Mindszenty-féle politika kudarcát és teljes csődjét. Ugyanakkor mi (…) elértük a reálpolitikát folytató püspöki kar jogait korlátozó 1957. évi pápai dekrétumok megszüntetését, a Mindszentyvel szemben álló progresszív politikai vonalat képviselő papok rehabilitálását. (…) Nem igényeljük, hogy Mindszenty elutazása előtt lemondjon esztergomi érseki, illetve prímási tisztéről, elvárjuk viszont, hogy a Szentszék tegyen kötelező ígéretet (…) arra, hogy legkésőbb 1972. március

[23] Mészáros István: Mindszenty és az „Ostpolitik”. Kairosz Kiadó, Budapest, 2001. 123; Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 82; Ólmosi Zoltán: Mindszenty és a hatalom. LEX Kft. 1991. 126–130.
[24] Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 82.
[25] M. Szebeni Géza: A Mindszenty-ügyek 2. (1949–1971) Magyar Szemle XVII. évfolyam 1–2. szám 2009. február www.mindszenty.hu
[26] Szabó Csaba: A Szentszék és a Magyar Népköztársaság kapcsolatai a hatvanas években. Szent István Társulat – Magyar Országos Levéltár 2005. 45.
[27] Vigilia 63. évfolyam 1998. június www.vigilia.hu/regihonlap/1998/9806adr.html

végéig, amikor Mindszenty betölti 80. évét, nyugdíjba helyezik és felmentik az esztergomi érseki és az ezzel járó prímási tiszte alól."[28]

A Politikai Bizottság 1971. szeptember 7-én tartott ülésén megszületett a megoldás a prímás sorsát illetően. Miklós Imre, az ÁÉH[29] akkori elnöke, a magyar-vatikáni tárgyalásokkal kapcsolatban beszámolójában elmondta: „A múltkor arról volt szó, hogy Mindszenty jövő év márciusában lemond. Szóvá tettem ezt is a megbeszélésen (…) Erre ők azt mondták, ez így lesz, tehát megerősítették."[30]

Mindszenty bíboros VI. Pál pápával történt levelezéséből mindvégig megmutatkozik a Szentatya iránti engedelmessége, valamint kérése arra vonatkozóan, hogy állását (az esztergomi érseki széket) mindvégig megtarthassa. Az országból való kényszerű távozása következtében pedig – amint írja – lehetővé válna az emigráns, száműzött magyarok felkeresése a világban. Az Egyesült Államok elnökének „udvarias" levelét a követségi menedékjog tekintetében pedig szomorúan veszi tudomásul.[31]

[28] Szabó Csaba: A Szentszék és a Magyar Népköztársaság kapcsolatai a hatvanas években. Szent István Társulat – Magyar Országos Levéltár 2005. 47, 419–421.
[29] Állami Egyházügyi Hivatal
[30] Szabó Csaba: A Szentszék és a Magyar Népköztársaság kapcsolatai a hatvanas években. Szent István Társulat – Magyar Országos Levéltár 2005. 47, 435.
[31] Somorjai Ádám OSB – Zinner Tibor: Majd' halálra ítélve. Dokumentumok Mindszenty József élettörténetéhez. Magyar Közlöny és Lap- Könyvkiadó, Budapest 2008.

Száműzöttként és hivatalfosztottként Nyugaton

Ezt követően Mindszenty bíboros 1971. szeptember 28-án száműzöttként lépte át a nyugati országhatárt. Innen Rómába repült, majd 1971. október 23-án érkezett meg Bécsbe, a Pázmáneumba, ahol véglegesen letelepedett. Innen kereste fel és lelkileg buzdította a világon szétszóródott magyarokat. Lelkipásztori útjai alkalmával minden esetben kitért a magyarországi katolikus egyház és a magyar nemzet súlyos helyzetére is. A magyarországi kommunista rezsimet ez módfelett ingerelte és egyre inkább követelte a Vatikántól a prímás elhallgattatására adott garanciáit. „1972 október 10-én hozta a bécsi nuncius Mindszenty tudomására, hogy a Szentszék az ő kiutazásakor garanciát adott a kormánynak, hogy semmi olyat külföldön nem tesz, vagy mond, ami a magyar kormány érdekeit sérti. Ez a hír Mindszentyt természetesen módfelett felháborította, elsősorban azért, mert erről Zágon prelátus neki a budapesti tárgyalások alkalmával egy szót sem szólt, holott ez neki kötelessége lett volna. Ha tudott volna róla, ő ezt a feltételt sohasem fogadta volna el.”[32]

Mindszenty hivatalfosztásának előzményeiben a magyar püspökök is involválva voltak. Pullai Árpád a Központi Bizottság Külügyi Osztályának titkára 1974. március 19-én erről így számolt be: „Nagyra értékeljük, hogy a Magyar Katolikus Püspöki Kar 1973 őszén a pápához küldött levélben – amelyet valamennyi püspök aláírt – kérte, hogy Mindszenty Józsefet mentsék fel az esztergomi érseki székből.”[33] Tehát ugyan részben kommunista nyomásra, de a magyarországi *püspökök* is kérték Mindszenty hivatalfosztását! Az egyházüldözést a kommunista rendszer a püspökökkel, az egyházon belülről hajtotta végre, amely az egyháztörténelemben egyedülálló szomorú tény!

„Te vagy és maradsz az esztergomi érsek”[34] – Mindszenty bíboros hivatalfosztása

XII. Pius halála után (1958) a világkommunizmus sátáni agyafúrtsággal és hallatlan hazugság-szövevényével (ami mindig is lényege volt és marad a kommunizmusnak) elérte a Vatikánnál Mindszenty bíboros hazájából történő száműzetését (1971. szeptember 28.) és érseki székéből való eltávolíttatását. VI. Pál pápa 1973. december 18-án Mindszenty bíborosnak küldött levelében írja azt, hogy megüresedetté fogja nyilvánítani az esztergomi érseki széket, amelyben kéri a bíborost, hogy fogadja el a lemondatást, amely nyilvánosságra hozatalával lépett életbe 1974. február 5-én.[35] Az elhallgattatást azonban egyikük sem (a kommunista rezsim, és a Vatikán sem) tudta keresztül vinni! „Üldözői, Egyháza legnagyobb ellenségei éppen a saját egyházi feletteseit használták fel ellene és először hazájából, majd érseki székéből is eltávolították. Páratlan megaláztatás volt ez. Gyenge vigasz, hogy az egyházi vezetés ettől a Krisztus Egyházát megszégyenítő lépéstől remélte az egyszerű hívek vallásgyakorlását megkönnyíteni. Ezzel szemben azt tapasztalhattuk, hogy helyzetünk ettől a lépéstől nemhogy könnyebb lett, de annál inkább rosszabbodott. Lenin örökösei, a harcos ateisták – ezúttal egyházi segédlettel – ismét megnyertek egy csatát.” Így fogalmazódik meg

[32] Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 145.
[33] Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 144; Ólmosi Zoltán: Mindszenty és a hatalom. LEX Kft. 1991. 194, 213.
[34] VI. Pál pápa Mindszenty Józsefnek tett ígérete
[35] Somorjai Ádám: Ami az emlékiratokból kimaradt. VI. Pál és Mindszenty József 1971–1975. Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2008. 71–77.

a szomorú valóság Mészáros Tibor, Mindszenty bíboros utolsó titkára naplójegyzetének előszavában.[36]

Egy utolsó kísérlet a hivatalfosztás megakadályozására

Mészáros Tibor 1974. január 9-én VI. Pál pápánál járt a Vatikánban, egy utolsó kísérletet téve arra, hogy Mindszenty bíboros hivatalfosztását – sajnos teljesen eredménytelenül – megakadályozza. Erre a napra és eseményre a volt titkár így emlékezett: „Mindenki elpárolgott a teremből. Casaroli a legsietősebben, mindjárt az elején. Egyedül álltam a pápa trónja előtt védekezvén, nemet mondva érveire. (…) Mindjobban elszomorodtam, mert láttam, hogy budapesti kommunista tárgyalófeleiben és Kádárban jobban bízik, mint Mindszentyben. Persze mindez leöntve a magyar bíboros nagyrabecsülésének szószával és a vég nélküli fiacskázással”.[37]

„Nem akartam a pápának egyenesen ellentmondani, csak ezt jegyeztem meg: »Szentatya! Még egy mondat hátra van a bíboros üzenetéből: A magyar püspökök általában a rezsimnek az eszközei. Nincs meg a lelki függetlenségük, és meg vannak alázva egészen addig, hogy a kommunista vezetők akaratának kivitelezői oly módon«… Ezt már megint nem tudta végighallgatni. (…) Elismételte azt, amit már eddig is mondott. Én végighallgattam, s a végén azt mondtam kicsit mosolyogva: Szentatyám, még egy fél mondat van… Bíztatva így szólt: dicami, dicami, figliu! (mondjad, mondjad, fiacskám – KG) … – *oly módon, hogy néha még arra sincsen joguk, hogy hallgassanak!*”[38]

„A végén elnémultam. Hallgattam. Talán ez is segített véget vetni ennek a hasztalan harcnak pápai áldással. (…) másnap az a hír keringett a Vatikánban, miszerint »Járt itt egy magyar pap, aki a pápának csak nemet mondott.« Nem dicséretes dolog sem a pápának, sem a nemet mondónak.”[39]

[36] Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972–1975). Lámpás Kiadó, Abaliget, 2000. 8.
http://www.ppek.hu/konyvek/mtmind01.txt

[37] Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 242–243.
http://www.ppek.hu/konyvek/mesztb01.txt

[38] Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972–1975). Lámpás Kiadó, Abaliget, 2000. 162.

[39] Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 243.

A hivatalfosztást követő napok

A pápa 1974. február 5-én – éppen Mindszenty bíboros kirakatperének 25. évfordulóján – nyilvánosságra hozott dekrétumát hallatlan nemzetközi felháborodás kísérte. Az eljárás a pápaság újabb történetében ismeretlen volt.[40] Úgy vélték – főként a magyarok –, hogy a pápa, engedve a magyar kommunista nyomásnak, éppen azt a prímást fosztotta meg hivatalától, aki a prímási hivatal egész története alatt szinte a legtöbbet szenvedett hitéért, egyházáért és hazájáért.

Tiltakozások a hivatalfosztás ellen

A Szentszéknek Mindszenty József hivatalfosztásával kapcsolatosan beterjesztett iratok közül a következőkben három kerül megemlítésre.

Adriányi Gábor aggályát és megrendülését a következőképpen adta a Szentszék tudomására: „A Szentatyának ez a döntése – még ha oly fontos okok is késztették arra – dezavuálja a magyar katolikusok kitartását, aláássa a pápa tekintélyét és az egész világon, főként a magyarok között felekezeti különbség nélkül elkeseredést és Róma-ellenes érzelmeket kelt. Ennek a döntésnek a következményei máris bizonyítják, hogy ez a döntés egy téves döntés volt."[41]

Az európai magyar katolikusok nevében *Ádám György* főlelkész és *Szőke János,* a magyar európai papi szenátus elnöke írtak tiltakozó levelet[42] a pápának és emlékeztették őt arra, hogyan nyilatkozott XII: Pius pápa Mindszenty kirakatperével kapcsolatban.[43]

A *Mester István* által történt, hordereje miatt külön jelentőséggel bíró beterjesztés ugyancsak Adriányi Gábor könyvében olvasható. Ebben a magyarországi püspökök kinevezéséről van szó, részleteiben feltárva a kommunista rezsim elnyomó szerepét a magyarországi katolikus egyházzal szemben.[44]

Levél a Pázmáneumból

Mészáros Tibor Mindszenty bíboros rövid, de sokatmondó kijelentésének volt fültanúja Bécsben, a Pázmáneumban. Visszaemlékezésében ezt így örökítette meg: „Az egyházüldözés pedig folytatódott! Sajnos, durván. Kádár, a nemzet sok ezer gyilkosának egyike, a valósághoz hívebben fejezte ki a történteket, amikor diadalmasan kijelentette:

– A pápa kipenderítette Mindszentyt az esztergomi székből.

Minden magyar egyházi és világi hatalmasság azon fáradozott, hogy Kádár ezt a gyalázatos mondatot kimondhassa.

Ezzel szemben Mindszenty bíboros a megfosztás bejelentésének reggelén (...) csak ennyit mondott, a magyar emberre annyira jellemző szófukarsággal:

– *Szegény pápa, mennyi baja van velem!*

---

[40] Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 170.

[41] Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 172.

[42] Életünk 6. évfolyam Nr. 3, 1974. március 1. 8–9.

[43] Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 171.

[44] Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 173–182.

Fültanú vagyok, és hálát adok az Istennek, hogy hallottam."[45]

A már említett, VI. Pál pápa 1973. december 18-i levelét követően Mészáros Tibor levelet intézett Lékai Lászlóhoz, az akkor még veszprémi püspökhöz (későbbi esztergomi érsekhez) a pápai döntést követő esztergomi érseki szék betöltésére vonatkozóan. A levél Bécsben, 1974. január 4-i keltezéssel készült.

„Kedves László Püspök!

Most értesülök a Szentszék döntéséről, hogy amely Esztergomot *sedes vacans*-nak (megüresedettnek – KG) nyilvánítja. Értesülésem szerint betöltésére személyedet szemelték ki. Október elseje óta szorítják Mindszentyt lemondásra. Aki azonban őt és a jelen otthoni helyzetet ismeri, tudta, hogy ő nem mond le. Az önjelöltek után a kormány most Téged is elfogadna. A Vatikán ugyanis abban a téves hitben volt, hogy Mindszenty volt titkára javára, akiben most is bízik, végül is lemond. A dolog nem így van; Mindszenty a kommunisták nyomására az elnyomó rendszer javára nem mondhat le még akkor sem, ha Téged játszanak ki vele szemben. Te ennek a »lefejezésnek« nem lehetsz eszköze. A mi magyar népünk, a legjobb papok odahaza és idekint ezt Neked sohasem bocsátanák meg. És mit szólna hozzá a történelem? Nem a múltról, nem a máról, hanem népünk és népünkben a katolikus hit, az emberi szabadság alapjainak megdöntéséről van szó. Az igazság effajta keresztre feszítésének nem szabad, hogy eszköze légy. Szeretettel ölel és e nehéz helyzetben imádkozik Érted: Mészáros Tibor."[46]

[45] Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 245.

[46] Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972–1975). Lámpás Kiadó, Abaliget, 2000. 147.

A kommunizmus tana és gyümölcsei

„Péter Gábornak itt volt a hivatala az Andrássy út 60-ban, ahová most engem is beszállítottak. Szobájában éjszakánként hallgatta a gyötrött emberek jajkiáltásait, nyögését és halálhörgését. Parancsára gumibottal kezelték vallomásuk előtt a vádlottakat, veséiken, legérzékenyebb szerveiken ütlegelték őket, szeget vagy tűt vertek a körmük alá, leégették szemöldöküket, cigarettával, kábító- és izgatószerekkel tették idegroncsokká őket, nem engedték aludni őket, amíg végleg összetörve úgy vallottak, amint azt a politikai rendőrség szóról-szóra előírta nekik. A vérszag megtöltötte az egész épületet. Ebbe émelyítően keveredett bele a közömbösítésre alkalmazott klórmész és karbol fanyar illata.”[47]

Mindszenty József

„A vizsgálat lefolytatásáról nekem részletes ismereteim nem voltak, bár a vizsgálat vezetője, Décsi Gyula szervezetileg közvetlenül hozzám tartozott. (…) A vizsgálati módszerekről sem volt tudomásom, bár néhány esetben eljutottak hozzám olyan hírek, hogy a gyanúsítottakat bántalmazzák. Én ezeknek mindig ellene voltam és mindig azt mondtam, hogy az így megszerzett bizonyíték nem használható fel. Azt egyértelműen kijelentem, hogy én soha utasítást nem adtam kényszerítő eszköz alkalmazására.”[48]

Péter Gábor tanúvallomása

Mindszenty József perújítási nyomozása kapcsán

„Décsi: Jegyezze meg, hogy itt nálunk a vádlottak nem azt vallják, amit ők akarnak, hanem amit mi akarunk. Intett a fejével és kiadta az utasítást: Tanítsátok meg vallani! Az őrnagy visz be a cellába. (…) gumibotot vesz elő. Legyűr vízszintesen s elkezd ütlegelni. Talpamon kezdi és megy mindig feljebb. (…) egymás után méri rám az ütéseket; bár kimerülten liheg, de nem hagyja abba kínzásomat, hiszen nagy gyönyörűsége lehetett abban, hogy végre elérkezett az óra, amikor Magyarország hercegprímását levetkőztetve botozhatja.”[49]

Mindszenty József

„Egyébként ennek az alosztálynak nagyon jó híre volt, és nagyon szolid, normális alosztály volt, ahol erőszakot nem alkalmaztak. Ismételten azt tudom elmondani, hogy a Mindszenty-per idején ilyen bántalmazások nem voltak, ilyenről nem hallottam. (…) Ugyancsak sohasem hallottam arról, hogy a gyanúsítottakkal szemben a vallomás kicsikarása érdekében gyógyszeres kezelést alkalmaztak volna az ÁVH nyomozói. (…) Meggyőződésem szerint törvénybe ütköző cselekményt nem követtem el, munkámat lelkiismeretemnek megfelelően végeztem. Ennek ellenére több visszaemlékezésben személyemet nagyon elmarasztalóan említik, ezeknek túlnyomó többsége rágalom, hazugság.”[50]

Décsi Gyula tanúvallomása

Mindszenty József perújítási nyomozása kapcsán

[47] Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 235.
[48] Kanyó András: Igazságtétel – Mindszenty másik arca. Divald Bt., Budapest 2010. 376–377.
[49] Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 240–241.
[50] Kanyó András: Igazságtétel – Mindszenty másik arca. Divald Bt., Budapest 2010. 380.; 385.

„Az igazság mindig igazság marad, ha időlegesen itt-ott zsellér is a szerepe, ha a hangját elveszti is. A hazugság viszont festi, kelleti magát. De a hazugság hazugság marad, ha milliók hirdetik, milliók erőszakolják, és százmilliók veszik is be. Lehet eszményesíteni minden kitűzött célt, de ha rothadt eszközöket használnak hozzá, a megvalósított cél is megrothad. Lehetetlen a célt az eszközök fertőzésétől megóvni (Thibon). A hazugság végül is olyan, mint a bumeráng. Visszavág arra, aki eleresztette."[51]

Mindszenty József beszédéből

Az alábbiakban XI. Pius pápa 1937-ben kelt *Divini Redemptoris* enciklikájából [52] olvashatunk részleteket, amelyben nagy éleslátással, fokozottan hívja fel a figyelmet az ateista kommunizmus egész világot gazdasági és erkölcsi pusztítással fenyegető veszélyére.

Hamis eszménye

A mai kommunizmus — szorosabb értelemben véve, mint a megelőző idők hasonló áramlatai — legbensőbb velejében valami hamis megváltás eszméje szunnyad. Minden tantételét és tevékenységét a munka terén való igazságosságnak, egyenlőségnek és testvériségnek áleszménye járja át s bizonyos hamis miszticizmus kíséri, mely a kába ígéretektől elszédített tömegekbe ragályos lelkesedést önt, különösen a mi korunkban, amikor a földi javak hiányos elosztottsága folytán nagy a nyomorúság. Sőt úgy állítja be magát, mint a gazdasági haladás megindítóját. Pedig ha tényleg van valahol ilyen eredménye, azt egészen más okokkal kell magyarázni. Az ipari termelés fokozását oly országokban, ahol azelőtt majdnem teljesen hiányzott, lehetővé tették a mérhetetlen természeti kincsek, a legdurvább eszközök alkalmazásával óriás tömegek munkába állítása és az aránytalanul csekély fizetés.

A terjedés okai – csábító ígéretek

Miképpen lehetséges, hogy olyan rendszer, amely tudományosan is túlhaladott álláspont és a praktikus életben sem vált be, mégis rohamosan terjed az egész világon? Megmagyarázza az a tény, hogy elenyészően kevesen ismerik a kommunizmus valódi lényegét. Legtöbben csak a tetszetős külső máznak és a szédítő ígéreteknek hódolnak be. Állítólag csak arról van szó, hogy a dolgozó osztályok sorsa megjavuljon, a liberális gazdasági rendszer visszaélései megszűnjenek és a földi javak igazságosabban oszoljanak meg, ami mind kétségtelen jogos kívánság. Azután ügyesen kihasználják a mai gazdasági válság bajait, így a kommunizmus bűvkörébe csalják azokat a néprétegeket is, amelyek egyébként elvből elvetnek minden materializmust és a terror minden fajtáját. Minden tévedésben van valami igazság is. Ha kellő időben és helyen ravasz tervszerűséggel, az igazságos oldalt erősen megvilágítják, s viszont árnyékba borítják a kommunista elvek és módszerek elijesztően durva és embertelen voltát, félrevezetik még a nem egészen egyszerű elméket is és alkalmas apostolokat találnak az ifjú értelmiségnél, amely még nem eléggé érett a benső tévedések fölismeréséhez. Azon kívül a kommunizmus szószólói ügyesen tudják kihasználni a faji és politikai ellentéteket is, sőt a liberális és vallástalan tudomány tájékozatlanságát is, hogy az egyetemekbe is beférkőzzenek és tantételeiket áltudományos érvekkel is fölcicomázzák.

[51] Mindszenty Okmánytár III. Sajtó alá rendezte: Dr. Vecsey József. München, 1957. 130.
[52] Divini Redemptoris XI. Pius pápa 1937. március 19.
http://szit.katolikus.hu/feltoltes/Divini%20Redemptoris(1).pdf

A liberalizmus, mint szálláscsináló

Mikor magyarázatot keresünk, miképpen fogadhatták el gondolkodás nélkül a munkások nagy tömegei a kommunizmust, nem szabad megfeledkezni róla, hogy már előkészítette őket az a valláserkölcsi elhanyagoltság, amelybe a liberális gazdasági rendszer taszította. Szakadatlan, vasárnapokon sem nyugvó munka mellett a legelemibb vallási kötelességek teljesítésére nem maradt idő, az ünnepnapokon sem. (…) Nem csoda, hogy a széles rétegekben már elkereszténytelenedett világon terjed a kommunista tévtan.

Erkölcs helyett terror

A természettörvény lábbal tiprása és a törvény Alkotójának megvetése mindig megbosszulja magát. A kommunizmus nem tudta és nem is tudja megvalósítani a célját, még a gazdasági téren sem. Oroszországban ugyan fölrázhatta a tömegeket évszázados álomból és mozgósíthatott heverő értékeket; lelkiismeretlen eszközökkel bizonyos anyagi sikert is érhetett. De hiteles és legújabb tanúbizonyságok alapján állítjuk, anyagi téren sem tudta megvalósítani, amit ígért, pedig emberek millióit juttatta szolgaságra a terror. Gazdasági téren is szükség van bizonyos erkölcsre, bizonyos felelősségérzésre, ami pedig teljesen hiányzik tisztán materialista rendszerben, amilyen a kommunizmus. Ennek pótlására nem alkalmazhattak mást, mint az intézményes terrort. Látjuk a munkáját most Oroszországban, ahol a régi összeesküvők és bajtársak fölfalják egymást. Terrorral nem lehet az erkölcsöket megjavítani, annál inkább a társadalmi szerkezetet gyökeresen szétrobbantani.

Védelem a kommunizmus csalárdságai ellen

Vigyázzatok — Tisztelendő Testvérek —, hogy a hívők meg ne csalódjanak. A kommunizmus magja rossz. Semmiféle téren nem szabad vele közreműködni, ha a keresztény kultúrát megmenteni akarjuk. Épen az elámítottak lesznek a kommunizmus első áldozatai, miután azt saját országukban uralomra segítették. Minél ősibb és magasabb valamely ország keresztény kultúrája, amelybe a kommunizmus beférkőzni tud, annál szörnyűbb pusztításban tombolja ki magát az istentelenek gyűlölete.

Mindezekből *egyértelműen* látható, hogy a Vatikán keleti politikájának vatikáni részről történő keresztülvivői *már a korabeli autentikus forrásokból is* teljes képet alkothattak – kellett, hogy alkossanak – maguknak az ateista kommunizmus lényegéről.

Apostoli utak és szentbeszédek az emigrációban

Mindszenty bíboros három nagy feladatot tűzött maga elé az emigrációban. Először: főpásztori gondjaiba venni a másfél millió külföldi magyart. Másodszor: befejezni és kiadni emlékiratait, hogy figyelmeztesse a nyugati világot az ateista bolsevizmus veszélyeire. Harmadszor: felhívni a világ figyelmét a magyar nép történelmi hányatottságára. Mert Mindszenty József most is maradt az, ami egész életében volt: keresztény lelkipásztor és magyar patrióta.[53] Mindszenty bíboros alkotó életre, lelkipásztori munkára, nagy szervező körutakra, emlékiratainak kiadására készülődött.[54] Mindhárom vonatkozásban példátlan és csodálatra méltó volt a teljesítménye.[55] Mindezek visszatükröződnek többek között a Bécsben elmondott beszédjeiben is.[56]

Bemutatkozás Bécsben

Mindszenty bíboros bécsi letelepedését követően hamarosan megtartotta első nyilvános miséjét, majd Bécs érseke a Stephans Dómban bemutatta őt a városnak és egész Ausztriának. Bécsben rendszeresen misézett a Pázmáneum kápolnájában. Ezeket a beszédeket Pankotai Laura, ott szolgálatot teljesítő Sisters of Social Service nővér hangszalagra vette, amelyek a későbbiekben legépelésre kerültek.[57] A beszédek azóta Magyarországon is szinte teljes terjedelemben megjelentek.[58]

Találkozás a bécsi magyarokkal

November 19-én volt a bíboros első találkozója a bécsi magyarsággal. Nagyon készültek erre valamennyien, magyarok, akiket a sors az évtizedek folyamán idehozott a régi császárvárosba. Mindszenty első hivatalos, oltár mellett mondott üzenetét a televízió is kivitte a nagyvilágba. Így szólt: "Nagyon örülök, hogy ilyen szép számmal eljöttetek a szentmisére. Nagyon jó nekünk együtt lenni, hontalan magyaroknak. Minden vasárnap és ünnepnap van itt Bécs városában több magyar papnak a szentmiséjén magyar szentbeszéd. Keressétek ezeket az alkalmakat, még áldozatok árán is! Szent Pál szerint a hit hallomásból van. Minden vasárnap és ünnepen keressétek a magyar szentbeszédet. Isten áldjon benneteket!" Néhány nappal később König kardinális a Stephans Dómban mutatta be Mindszentyt Ausztria népének. Mindszenty magyarul és németül prédikált, majd König érsek köszöntötte testvéri szavakkal a magyar prímást. Ez a kettős fellépés, a magyar és osztrák bíboros közös miséje a bécsi dómban, egy történelmi pillanat volt. Közös sors – erről beszélt ez a történelmi jelenet,

[53] Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco – München, 1976. 90.
[54] Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco – München, 1976. 111.
[55] Közi Horváth József: Mindszenty bíboros. Magyarországi Mindszenty Alapítvány 2002. 90. http://www.ppek.hu/k321.htm
[56] Gábor Krajsovszky: „Denn im Feuer wird das Gold geprüft und die Auserwählten im Schmelzofen der Bedrängnis". Eine Zitatensammlung aus den Reden und Predigten von Kardinal Mindszenty (1971–1975). In: Mindszenty József bíboros Bécsben (1971–1975). – József Kardinal Mindszenty in Wien (1971–1975). Szerkesztette: Szabó Csaba. Bécs 2012. – Herausgegeben von Csaba Szabó. Wien 2012. Publikationen der Ungarischen Geschichtsforschung in Wien. BD. IV. S. 163–176. Herausgeber Institut für Ungarische Geschichtsforschung in Wien Balassi Institut – Collegium Hungaricum, Wien
Ungarische Archivdelegation beim Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien
[57] Mindszenty József, Szentbeszédek I–XII. Vasárnapi Levél, Wien
[58] P. Szőke János: Öt év száműzetés – Mindszenty bíboros a bécsi Pázmáneumban. Don Bosco Kiadó, Budapest 2010.

s e percben mindenki átérezte Mindszenty döntésének helyességét: a száműzött magyar prímás helye itt van, Bécsben, ebben a "másik" Duna-parti metropolisban.[59]

König bíboros, bécsi érsek és az osztrák főváros népe meleg szeretettel fogadta. „Nagy megtiszteltetés számomra – hangzottak a köszöntés szavai –, hogy vendéglátó házigazdája lehetek. Boldogok vagyunk, hogy vendégül láthatjuk országunkban és reméljük, hogy még sok-sok éven át élvezheti közöttünk a békét és szabadságot itt, ebben a városban, ahol oly sok honfitársa talált második hazára."[60]

Első nyilatkozata a német sajtónak

A Hamburgban megjelenő „Welt am Sonntag" 1971. december 26-i számában jelent meg német nyelven Mindszenty hercegprímás első részletes sajtónyilatkozata, amióta el kellett hagynia Magyarországot.[61] A beszélgetés szövegét magyarul a Párizsban megjelenő „Irodalmi Újság" közölte 1972-ben.[62]

Riport a Pázmáneumban

Mindszenty bíboros ma 80 éves. Rentúr Ferenc, az Angol Rádió Magyar Osztályának vezetője nemrég meglátogatta a prímást a bécsi Pázmáneumban és interjút is készített vele hangszalagra. Most hallgassák meg beszámolóját Mindszenty bíborosnál tett látogatásáról.[63]

Pontosan ma egy fél éve, tavaly (1971) szeptember 29-én ez a szűkszavú közlemény jelent meg a magyar lapokban: „A Magyar Távirati Iroda jelenti, hogy a Magyar Népköztársaság kormánya és a Szentszék közötti megállapodás alapján Mindszenty József bíboros kedden véglegesen elhagyta Magyarország területét és Rómába utazott.„ Így szólt a közlemény. Mikor Minszenty Rómába megérkezett, VI. Pál pápa szokatlan melegséggel fogadta, megölelte, maga kísérte fel a Vatikán tornyába a XXIII. János által berendezett és a Mindszenty római szállásául kijelölt pápai magánlakosztályba. Levette saját apostoli aranykeresztjét, pásztorgyűrűjét és átadta a bíborosnak. Két nappal később pedig az a megtiszteltetés érte a magyar prímást, hogy a pápával együtt celebrálta a Sixtusi Kápolnában a Nemzetközi Püspöki Szinódus megnyitó miséjét. Sokan azt várták, hogy mint az ukrán Szlipij, vagy a cseh Berán, vagy a jugoszláv Stepinac bíboros, Mindszenty is kap valamilyen tiszteletbeli beosztást a római kúriánál, és hátralévő éveit a világérdeklődés reflektorfényétől távol, a Vatikánban fogja csendes elvonultságban leélni. De Mindszenty a kitüntető és meleg fogadtatás ellenére sem maradt Rómában. Alig egy hónappal később, október 23-án áttette székhelyét Bécsbe. Újságíróknak elmondotta, hogy az osztrák fővárosban jobban érzi magát, több okból. Bécs is a Duna mentén fekszik, közelebb van Magyarországhoz és ottani lakhelye a Pázmáneum, magyar alapítvány. Ezt a házat még Pázmány Péter vette meg a XVII. század első felében, hogy ide küldje ki világot látni és tovább képeztetni a legtehetségesebb kispapjait. A Boltzmanngasse 14. szám a bécsi telekkönyvben azóta is a mindenkori prímás nevén áll. Úgyhogy Mindszenty a börtön és az amerikai nagykövetségen töltött 15 évi vendégeskedés után, mondhatni, ismét hazaérkezett. Itt látogattam meg a bíborost. A neve persze fogalom volt számomra, de személyesen most találkoztam vele először. Mikor titkára

[59] Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco – München, 1976. 93–95.
[60] Kardinal König: Mindszenty, ein Vorbild der Standhaftigkeit. Életünk. St. Gallen April 1972. S 3. In: Közi Horváth József: Mindszenty bíboros. Magyarországi Mindszenty Alapítvány 2002. 89.
[61] „Ich hasse nicht, ich bete" – Welt am Sonntag, 26 Dezember 1971.
[62] Mindszenty József első nyilatkozata – Irodalmi Újság, 1972. január 15 – február 15.
Mészáros István: Mindszenty és az "Ostpolitik". Kairosz Kiadó, Budapest, 2001. 220–224.
[63] Jelen riport egy rövid részlete megjelent a Szent István Társulat kiadásában, a „Mindszenty szól – eredeti, archív hangfelvételek" című CD lemezen. Az eredeti teljes hanganyagot Vitéz Molnár János Imre bocsátotta rendelkezésemre.

bevezetett hozzá a tágas dolgozószobába, az ősz hajú Mindszenty piros bíborosi sapkában és piros gombsoros fekete reverendájában felállt az íróasztal mellől, levette szemüvegét és felém jött. Megjelenése kissé meglepett. Magasabbnak, testesebbnek emlékeztem rá fényképeiről. A 80 éves bíborost megviselte, de nem törte meg az idő, a hosszú fogság és az elszigeteltség. Termete ma talán valamivel kisebb és törékenyebb, járása talán valamivel öregesebb, de szúrós, barna szemének csillogása, töretlen, markáns arcéle változatlan. A bíboros hellyel kínált és mindketten leültünk egy kis társalgóasztal mellé. Röviden újra előadtam neki, miért mentem hozzá Bécsbe, majd hosszan, bensőségesen elbeszélgettünk hányatott életéről, és a legutóbbi 30 év eseményeiről. Látogatásom vége felé hangszalagra vettem a bíborossal egy beszélgetést. Ez az első és egyetlen rádióinterjú, melyet Mindszenty adott 1956 óta. Most hallgassák meg ezt a Bécsben néhány nappal ezelőtt felvett interjút.

– Eminenciás uram, itt ülünk a bécsi Pázmáneum 2. emeleti dolgozószobájában, ahol eminenciád néhány hete ismét fölvette rezidenciáját. Eminenciád 1948. december 26-án került fogságba, ekkor tartóztatták le a magyarországi kommunista kormány szervei. Ettől az időponttól kezdve, múlt év szeptemberéig, tulajdonképpen 3 és fél nap leszámításával, eminenciád állandóan rabságban, őrizetben, fegyházban volt. Visszatekintve ezekre az esztendőkre, mik azok a legfontosabb benyomások, melyek eminenciádnak így eszébe jutnak?

– A BBC hallgatósága tudja, hogy négy fogságban voltam életem folyamán. Károlyi Mihálynak voltam foglya, mint zalaegerszegi állami gimnáziumi hittanár. Károlyi Mihálytól leltári tárgyként átvett az 1919. március 21-én létesült első bolsevizmus, a harmadik fogságom 1944. novemberétől 1945. április 23-ig terjedt a kőhidai fegyházban és a soproni fogságban. A negyedik 1948. december 26-tól terjedt a Szabadságharcig és azután az amerikai nagykövetségen töltött félrabság, közel 15 esztendeig.

– Ha itt szabad valamit kérdeznem eminenciádtól; a nyilas rezsim alatt való letartóztatása, amelyről éppen az előbb szólt eminenciád. Ennek mik voltak az előzményei és milyen vád alapján vagy milyen meggondolás alapján tartóztatták le eminenciádat?

– Megtiltottam, mint veszprémi püspök, Veszprémben a zsidók kiszállítása miatt a nyilasok által megrendelt hálaadó istentiszteletet. Megtiltottam ezt.

– És ezért akarták eminenciádat letartóztatni.

– Volt egy másik ok is ezzel kapcsolatban. A Dunántúlon két idegen nagyhatalom állt megütközés előtt. A Dunántúlnak nagyon megduzzadt a lakossága. Élelmiszerek között voltak nehézségek, nem voltak orvosok a harctér miatt és félő volt, hogy ez az utolsó része az országnak áldozata lesz a harcnak. Ezért a dunántúli püspökök nevében, azoknak az aláírásával követeltem Szöllősy miniszterelnöknél Budán, hogy rakassa le a fegyvert és álljon ki a háborús mérkőzésből a rendszer. Ez a két ok volt az én letartóztatásom oka. Ezeket azonban nem ismerte be a rendszer, hanem más okokat hozott fel. Többi között letartóztatás-oknak jelölte meg azt, hogy letartóztatás után engem körülvevő kispapjaim sorfala között és Veszprém lakosságának a járdákon való sorfala között püspöki díszben áldást osztva engedtem vinni magamat a rendőrségre és onnét az egyéb bűnösöktől mentesített helyre, mert elbocsátott bűnösök után én kaptam meg huszonhatod magammal a vármegyei törvényszéki fogházat. Ahol 9 kispapomat pappá szenteltem és a 9 kispapnak volt 1 karingje és egy gyertyája. És azután, mint rabok, Sopronban mondották el újmiséjüket. Amikor én börtönbe kerültem, a házammal szemben ugyanakkor a nemzetvezető bevonult az én házamba, Budapestről menekülőben – Szálasi Ferenc.

– Találkozott valaha eminenciád szemtől szembe Szálasival?

– Sosem. Én csak a kezét éreztem.

– Találkozott eminenciád valaha szemtől szembe Rákosival?

– Nem. Ő akart jönni hozzám. Kért kihallgatást, de azt válaszoltam, hogy sebekben van az egyház és az ország, majd a sebeknek a gyógyítása, helyrehozása után szívesen fogadom.

– Most térjünk rá talán arra, hogy eminenciád hosszú-hosszú évek óta bíboros. Egy bíboros életének valószínűleg a legkiemelkedőbb eseménye az, hogy a Sixtusi Kápolnában leadja szavazatát a pápaválasztáson. Eminenciád bíborossága alatt kétszer volt pápaválasztás. XII. Pius halála után és XXIII. János halála után. A sors és eminenciád sorsa úgy hozta magával, hogy eminenciád egyik pápaválasztáson sem tudott megjelenni és a bíborosi trónszéket a Sixtusi Kápolnában üresen tartották eminenciád számára szimbolikusan, mint hogy akadályoztatva volt. Mik eminenciád érzelmei ezzel kapcsolatban, hogyha visszatekint erre a két, igen fontos alkalomra, amelyet életében, mint bíboros elmulasztott?

– Valóban, a bíborosok a pápaválasztásért vannak. Ez a cél énnálam teljes meghiúsulást ért el a bebörtönzés által. De nem tudtam teljesíteni a kongregációkban való működési feladatokat sem. De a fogsággal vele jár mindez és még más érzékeny megpróbáltatások is. Nem lehettem ott édesanyám temetésén. Nem lehettem ott gróf Mikes János szombathelyi püspöknek a temetésén. Nem lehettem ott XII. Pius pápa temetésén. Az a vigasztalásom, hogy a keresztlányom hozott nekem édesanyám sírhalmáról egy kis köteg földet. Mikes püspök temetésén nem vehettem részt, de gyakran gondolok rá szentmiséimben. XII. Pius pápa is az ő szeretetével nagyon gyakran van előttem.

– Na már most visszatérve a negyedik fogságra, az amerikai nagykövetségen eltöltött évekre. Mindenki tudja, hogy sokan jártak oda eminenciádhoz a Szentszék részéről, mindenki olvasta a hírügynökségek jelentéseit, hogy Casaroli utazik Budapestre vagy König bíboros. És a végén talán csodálkoztak azon, hogy a sok látogatás ellenére is, noha azt várták, hogy most már Mindszenty beadja a derekát, Mindszenty maradt. Mi ennek a háttere?

– Meggyőződésem az volt, hogy az én hivatásom most az, hogy népem körében tegyem könnyebbé népemnek a keresztjét.

– Most pedig a kör bizonyos fokig bezárult, mert eminenciád itt a prímás *iurisdictio*ja alá tartozó kicsi Pázmáneum palotájának második emeletén, ennek is a nagy dolgozószobájában tölti napjait és dolgozik azon a művön, amit már hosszú évekkel ezelőtt megkezdett. Dolgozik emlékiratainak összeállításán. Mondana erről eminenciád néhány szót vázlatosan?

– Az emlékiratokat kezdtem már az amerikai követségen, dolgoztam rajta Rómában, dolgozom rajta itt is. Hálás vagyok az isteni gondviselésnek, hogy nehéz időkben adott nekem egy tisztességes szenvedélyt, a munka szeretetét. Azt mondhatom, hogy az évek lassúságát, az évek nyomottságát ez a munka elvette. Az emlékiratokban nem csak személyi élmények vannak, mint talán a világ gondolja, hanem átelmélkedtem a magyar történelemnek három legjelentősebb, legelgondolkoztatóbb felvonását. Mind a három szemlélteti a magyar nemzet történelmi hivatását. Amikor ezeket megírom, hangsúlyozom azt, amit a Szabadságharc idején hangsúlyoztam: nincs bennem gyűlölet, ellenszenv senkivel szemben, akár sírban vannak, akár itt működnek, és akik az én sorsom alakulásában kedvezően vagy kedvezőtlenül közreműködtek, én azokért imádkozom állandóan. Épp ily természetes, hogy én a BBC magyar hallgatóságának – az öt világrész akármelyik pontján legyenek a törzsben, vagy szétoszolva – küldöm szívből az én főpásztori áldásomat.

– A ma 80 éves (1972. március 29.) Mindszenty bíboros hangját hallották abban az interjúban, amelyet a prímás nemrég adott a bécsi Pázmáneumban az angol rádiónak.

Mindszenty bíboros helyzetértékelése az Ostpolitikról 1971 őszén

Mindszenty bíboros száműzetését követően Magyarországon megtörtént a rendszerhez lojális püspökök kinevezése, amely Mindszenty bíborost – a Pázmáneumban történt letelepedését követően – arra indította, hogy memorandumot fogalmazzon meg a vatikáni

keleti politika hatásairól. A memorandum hordereje és mondanivalója miatt – elsőként Mészáros István szerzőségében – több helyen is teljes terjedelemben közlésre került.[64]

1971. szeptember 28-án hagyta el Mindszenty bíboros a budapesti USA-követséget, s rövid római tartózkodás után 1971. október 23-tól a bécsi Pázmáneum lakója lett. Korábbi „félrabságában" is igen széleskörű tájékozottsággal rendelkezett a hazai politikai társadalmi helyzetről, a világpolitika eseményeiről éppen úgy, mint a magyar és az egyetemes egyház ügyeiről.

Küldött tájékoztató beszámolót és javaslatokat a Szentszéknek, mintegy tanácsadóként a Vatikán közép-európai ügyekkel foglalkozó szakemberei számára.

1971 folyamán a bíboros szoros kapcsolatba került Zágon Józseffel, aki győri egyházmegyés papként a második világháború után került vatikáni szolgálatba. 1971-ben az Elvándorlók és Turizmus Pápai Bizottsága egyik vezető tisztviselője volt.

1971 tavaszán és nyarán ő tárgyalt Mindszenty bíborossal a követségről való távozásról, ő bonyolította le a kiutazást, ő volt mellette Rómában, de még Bécsben is, az első hetekben.

Római és bécsi együttlétük idején beszélték meg annak a Pro Memóriá-nak a szövegét, amelyet Mindszenty bíboros a vatikáni államtitkárságnak küldött a magyarországi kommunista kormányzat és a hazai katolikus egyház vezetőinek viszonyáról, ennek problémáiról.

Mindszenty bíboros élete végéig őszinte tisztelettel és szeretettel ragaszkodott a szentatyához, VI. Pál pápához. Ez azonban nem zárta ki azt, hogy — komolyan véve, hogy ő az anyaszentegyház bíborosa, tehát a római kúria magas rangú, tekintélyes tagja – esetenként kritikával illesse a vatikáni szervek hivatalnokainak intézkedéseit, ügyintézését, eljárásmódjait. Akkor, amikor úgy látta, hogy a bürokrácia szempontjai, a hivatali manőverezések, a diplomáciai ügyeskedések fölébe kerülnek az Evangélium hirdetése, terjesztése és védelme minden mást háttérbe szorító legfőbb szempontjának, az Egyházat alkotó papok és hívek vallásos hite érdekeinek.

Mindszenty bíboros úgy vélte, hogy ez az eset áll fenn a vatikáni vezető hivatalnokoknak a magyar kommunista kormányzattal az 1960-as évek második felében kialakított kapcsolataiban. Ezért fogalmazta meg memorandumát. Ezt elolvastatta és megbeszélte Zágon prelátussal is, aki alaposan ismerte a Vatikán belső viszonyait. Zágon 1971. november 24-én Rómában kelt leveléhez mellékelve küldte vissza a Pro Memória általa kialakított szövegét. Ezen Mindszenty bíboros már csupán apróbb stiláris javításokat telt.

Zágon kísérőlevelében ajánlotta, hogy a bíboros ezt a Pro Memóriát ne latin nyelvre fordítva küldje el a Vatikánba, ahogyan eddigi hasonló tájékoztatóival tenni szokta. „A használhatóság szempontjából is talán jobb volna olasz nyelven beadni" —javasolta, így folytatva: „A Pro Memóriát meg kellene küldeni a bíboros államtitkárnak azzal a megjegyzéssel, hogy a Consilium pro Ecclesiae Publicis Negotiis (= Egyházi Közügyek Tanácsa, Szerk.) bíboros tagjainak is megküldte. Ha csak az államtitkárság kapja, elsüllyed az akták között, s nem lesz hatása."

Érdemes ma, negyed évszázad elteltével áttanulmányozni ezt a terjedelmes iratot, a legújabb kori magyar egyháztörténet értékes dokumentumát. Az olvasó kétségtelenül arra a megállapításra jut: Mindszenty bíboros világosabban látta a valós magyarországi problémákat, mint a vatikáni hivatalnokok.

Zágon levele s Mindszenty bíboros Pro Memóriája megtalálható a budapesti Majthényi-ház Mindszenty-gyűjteményében; jelzete: 58. gyűjtő.

---

[64] Mészáros István: Mindszenty bíboros helyzetértékelése 1971-ben. Távlatok 1995. 4. sz. 404–411. http://www.tavlatok.hu/38elottiek/tavlatok23-24.htm; Mészáros István: Mindszenty és az “Ostpolitik”. Kairosz Kiadó, Budapest, 2001. 135–144.; Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 125–134.

PRO MEMÓRIA
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK ÉS A MAGYAR KOMMUNISTA RENDSZER KAPCSOLATAIRÓL

Kötelességemnek érzem, hogy az Egyház érdekében kifejtsem észrevételeimet a Szentszék politikájáról a kommunista országok felé, speciálisan Magyarország felé. Ezek a kapcsolatok ugyanis lényegesen befolyásolják nemcsak az otthoni egyházak életét, hanem kihatással vannak a nyugati közvéleményre is, mely a tárgyalások hírei alapján alkot magának ítéletet a kommunista országok egyházainak sorsáról, sőt a keresztény vallásnak a kommunizmussal való gyakorlati összeférhetőségéről.

1. Elvileg nem vonom kétségbe ezeknek a kontaktusoknak sem szükségességét, sem hasznosságát. Maga a tény, hogy a kommunista államok elismerik a Szentszéket illetékes tárgyalófélként, pozitíve esik a latba. Maga a tudat, hogy a Szentszék figyeli az egyház helyzetét, mérséklőleg hathat az elnyomókra, és serkentőleg a helyi egyházra. Ahhoz sem fér kétség, hogy a Szentszéknek kötelessége keresni minden alkalmat, hogy az elnyomott egyházak sorsát enyhítse.

Ha tehát a következőkben kritikai elemzés alá veszem a Szentszék politikáját a kommunista országok felé, azt nem elvi szempontból teszem, hanem az elfogadott elveknek kevésbé megfelelő módon való alkalmazása miatt, mely nemcsak a várt eredményt nem éri el, hanem – indirekte – sokszor káros lehet az egyházra.

2. Az egyház jövője ezekben az országokban attól függ, hogy mennyiben sikerül a hitet átmenteni a jövő generációk számára. Elsőrendű fontossága van ebben a hitoktatásnak, legyen az iskolai, templomi, plébániai, családi vagy egyéni, nemkülönben a keresztény igazságoknak a sajtó útján való terjesztésének.

Az a benyomásom, hogy a szentszéki diplomácia és a Curia Romana egyéb illetékes szervei (pl. az ötévi relációk kapcsán) nem helyeznek elég súlyt erre a problémára. Mons. A. Casaroli 1964. évi nyilatkozatában (L'Osservatore Romano, 19. 9. 1964, pag. 1.) hangsúlyozta ugyan, hogy a hitoktatás is tárgyát képezte a tárgyalásoknak, sőt bizonyos optimizmussal nézett e tekintetben a jövőbe. A konkrét tények viszont azt mutatják, hogy a hitoktatás terén a helyzet azóta nemcsak hogy nem javult, hanem rosszabbodott. A püspöki városokban például egyáltalán nincsen iskolai hitoktatás. A hitoktatásra való beiratkozásnál folytatódnak a törvényellenes, korlátozó visszaélések. Napirenden vannak a hitoktatási engedélyek megvonásai. A hitoktatásnál tilos a modern segédeszközök használata. A hitoktatáson való részvételnek hátrányos következményei vannak a magasabb tanulmányoknál és az életben való elhelyezkedésnél.

Miközben a Szentszék tárgyal, a rendszer ismételten pereket konstruál papok és világiak ellen „összeesküvés"-nek, „tiltott szervezkedés"-nek minősített hitoktatás címén. Úgy tudom, hogy a Szentszék nem tiltakozott a nyilvánosság előtt az ilyen perek ellen, hanem megelégszik azzal, hogy élőszóval vagy írásban jelenti be érdeklődését vagy tiltakozását a magyar szerveknél. Az ilyen lépésről természetesen senki sem szerez tudomást, a rendszer pedig, amint a tények bizonyítják, folytatja elnyomását, mintha mi sem történt volna.

3. Súlyos mulasztásnak tartom, hogy a Szentszék nem tájékoztatja a közvéleményt az elnyomott egyházak igazi helyzetéről. Elégtelennek tartom, hogy a tárgyalásokról kiadott közleményekben csak az elért konkrét eredmény szerepel, s nem történik említés a megoldatlan problémák sokaságáról. Legalább egy kísérő sajtókonferencia bő alkalmat ad a kérdés helyes megvilágítására. Ilyen beállítása a tárgyalásoknak nemcsak vigasztalólag hatna az otthoni papokra és hívekre, hanem helyes fénybe helyezné az egyház sorsát a nyugati közvélemény előtt is, amely – még egyházi köröket sem véve ki – naiv tájékozatlanságban él.

A mai gyakorlattal a Szentszék azt a benyomást kelti a szabad világ felé, mintha a szocialista országokban az Egyház ügyei rendben volnának, és a kommunizmus már nem

jelent halálos veszedelmet az Egyház számára. Ilyen eljárással akaratlanul is segédkezet nyújtunk ellenségeinknek az Egyház elnyomásához, s indirekte előmozdítjuk azt a primitív hiedelmet, mintha a kommunizmussal való gyakorlati együttélés előfeltételei már biztosítva volnának. Fájdalmas irónia, hogy így az Egyház is a kommunizmus terjedését könnyíti.

4. Úgy tűnik, hogy a szentszéki diplomácia főcélja a hierarchia életben tartása, a püspöki székek betöltése, minél több segédpüspök kinevezése. Távol áll tőlem, hogy a hierarchia jelentőségét lebecsüljem, sőt: éppen a püspök jelentősége késztet arra, hogy a szentszéki diplomáciát a kellő óvatosságra kérjem a kinevezések terén.

Püspöki kinevezésnek csak akkor van értelme, ha vagy már biztosítva vannak működésének lehetőségei; vagy olyan kiváló egyéniségről van szó, aki kedvezőtlen körülmények között is érvényt tud szerezni a püspöki méltósággal egybekötött elveknek.

Magyarországon a 22/1957. számú törvényerejű rendelet előzetes állami consensushoz köti a püspökök kinevezését. Ez lehetetlenné teszi a Szentszék számára, hogy saját kritériumai szerint nevezzen ki püspököket. A rendszer által prezentált vagy elfogadott jelöltek, amint a gyakorlat mutatja, egész kevés kivétellel, nem válnak az Egyház javára.

Égetően szükséges, hogy a Szentszék alaposabb vizsgálatnak vesse alá a kandidátusokat. Ha a legkisebb erkölcsi vagy jellembeli defectus mutatkozik, a Szentszék óvakodjék őt kinevezni. Nagyobb súlyt kell helyezni a jelöltek természetes jellemvonásaira. A mai Egyháznak férfiakra van szüksége, nem efeminált, félénk megalkuvókra, alkalmazkodókra.

Elengedhetetlenül szükségesnek tartom, hogy a Szentszék a püspöki kinevezés terén hagyjon fel a kompromisszumos politikával (azaz egy jó püspök kinevezéséért a kommunisták is kapjanak jutalmat egy kevésbé alkalmas egyén promóciójával). Ne szolgáltassunk ki egy püspököt a kommunisták gúnyjának, akik szívesen kihasználják jelöltjük emberi gyengeségeit, de megvetik mint embert és mint püspököt! Máris túlságosan lejárattuk a püspöki tekintélyt a papság és a nép előtt.

A püspökök szaporításánál fontosabb, hogy a Szentszék igyekezzék előbb az egyházkormányzat szabadságát biztosítani. A mai körülmények között, körülvéve az állam által ráerőszakolt munkatársakkal, a püspök nemcsak tehetetlen, hanem olyan intézkedéseket kell tennie, melyek ellenkeznek az Egyház jól felfogott érdekeivel.

Ha nem sikerül ezeket a személyi és tárgyi előfeltételeket biztosítani, a Szentszék elégedjék meg apostoli adminisztrátorok kinevezésével, püspöki jelleg nélkül.

5. Azt hiszem, nem szorul bizonyításra, hogy az ún. papi békemozgalom a kommunista rendszer szerve, nem a béke szolgálatában, hanem az egyház belső szétzüllesztésére. Ha információim nem tévesek, a Szentszék az 1964-es ún. megállapodásban a békemozgalmat elítélte s feloszlatását kérte. Ez az állásfoglalás is, sajnos, titokban maradt, sőt a megállapodás kapcsán kinevezett, Rómából hazatért püspökök belépése a mozgalomba azt a látszatot keltette – és kelthette joggal –, hogy ez a Szentszék engedélyével, ha nem utasítására történt.

Ugyanakkor híre ment, hogy Mons. A. Casaroli levelet intézett b.e. Shvoy Lajos székesfehérvári püspökhöz, aki a békemozgalomnak leghatározottabb ellenzője volt, kérve őt, hogy tanúsítson elasztikusabb magatartást az állammal és a békemozgalommal szemben. Más püspök is kapott a Szentszék megbízottjai részéről biztatást, hogy vegyen részt a békemozgalom ülésein. Ami betetőzi a dolgot, hogy a mozgalom közismert tagja az érseki méltóságig jutott!

A békemozgalom káros tevékenysége elsősorban abban nyilvánul meg, hogy tagjai nem egyházi, hanem politikai érdemekért kapják – állami nyomásra – az egyházi kulcspozíciókat a kúriákban, káptalanokban, szemináriumokban, nagyobb plébániákon. Sokan közülük két-három állást töltenek be (kanonok és irodaigazgató Esztergomban, plébános Budapesten stb.), a szegénységben élő papság és hívek botránkozására vagyonra tesznek szert, villákat építenek nyaralóhelyeken, luxuskocsikon járnak, erkölcsileg súlyosan kifogásolható életet élnek (Szombathely, Győr).

Abból a tényből, hogy ezek a visszaélések már évek óta tartanak, és állandóan ismétlődnek, arra kell következtetnem, hogy a szentszéki diplomácia vagy nem ismeri a tényleges helyzetet, vagy nincs bátorsága arra, hogy fellépjen ezek ellen, akár a püspökökre, akár az állami tárgyalófélre gyakorolt nyomás által. A vázolt állapotokért elsősorban ez az állami szerv felelős.

A Szentszék szóvivőinek nemcsak elvi síkon, hanem konkrét példákkal is tiltakozniuk kellene az egyházi fegyelem és erkölcs súlyos sérelmei ellen. Vagy azzal nyugtatjuk lelkiismeretünket, hogy ezek a kérdések a püspökök joghatóságába tartoznak?

A papi békemozgalom külföldre is kiterjesztette működését. Küldöttségek jelennek meg – néha püspök vezetésével – kommunista békegyűléseken (Berlin, Varsó, Stockholm, Helsinki), a Pax Christi gyűlésein stb. Ideje volna, hogy a Szentszék informálja a nyugati hierarchiát a békemozgalom káros tevékenységéről, igazi természetéről, rámutatva arra, hogy ennek semmi köze sincsen a nyugati Pax Christi mozgalomhoz. Könnyelműségnek tartom, hogy a Szentszék nem vesz annyi fáradságot magának, hogy a kommunista félrevezetésnek véget vessen.

6. A kommunisták ma is nyíltan hirdetik, hogy céljuk – a vallás és az egyház kiirtása – nem változott. Csak finomultak módszereik, csiszoltabb a taktikájuk. Ezzel nemcsak a világot sikerült megtéveszteniük, hanem az egyháziakat is.

Nem vonhatom ki magamat azon benyomásom alól, hogy a kommunisták megtévesztő udvariassága megigézte a Szentszék képviselőit is, és az ennek jegyében folytatott tárgyalások túlzottan és vakon jóhiszeműek, s nem számolnak a másik fél igazi szándékaival. Így jön létre a világ felé egy látszólagos jó viszony, mely azonban csak a diplomáciai síkon érvényesül, anélkül hogy vertikális hatása volna.

Az alsóbb régiókban a papság és a hívek változatlanul szenvedik az elnyomatás keserűségét. Így alakul ki a legjobbakban egy tépelődő, fájdalmas ellenszenv a Szentszék iránt, a kollaboránsok pedig lekicsinylő mosollyal ünneplik győzelmüket, mert a történelem láthatóan őket igazolja!

Az eddigi szentszéki tárgyalások – legalábbis ami a külső benyomásokat illeti – túlságosan kedveztek a kommunista propagandának és a rendszer kollaboránsainak, rengeteg idealizmust romboltak le éppen a leghűségesebbekben, akik az egyházért mindenüket feláldozták. Elég, ha a legutóbbi példára utalok, mely a kiközösítések feloldásának publikálásával történt, s melynek méltó korrekcióját hiába vártam.

7. Ha ezeknek a jelenségeknek az okait keresem, többek között azt látom, hogy a Szentszék diplomáciája nem fordít elég gondot a kommunizmus elméletének és gyakorlati magatartásának tanulmányozására. Az a tény például, hogy a Consilium pro Publicis Ecclesiae Negotiis referensei folytonosan változnak, nem a rájuk bízott szektor kritériumai, hanem karrierjük szempontjai szerint, olyan gyenge pontja a pápai diplomáciának, mely elkerülhetetlenül kisebbségi helyzetbe hozza a gátlás nélküli, központilag irányított kommunistákkal szemben.

Ha valahol, itt volna szükség igazi specialistákra, akik nemcsak a kommunista dialektikával vannak tisztában, hanem ismerik az érdekelt ország múltját, népének jellemét, főleg egyházának történetét.

Ezzel szemben a valóság az, hogy alig dolgozta be magát az ország problémáinak ismeretébe, más beosztást kap, s az utód, rengeteg idő és fáradság árán, próbálkozik ütve-vétve, az összefüggéseket alig látva, belehelyezkedni a szituációba.

8. A hierarchia fokozatai az egyházban elsősorban officiumot jelentenek.

Ehhez tartozik az alárendeltek testvéri figyelmeztetése, tévedések helyreigazítása, megfelelő útmutatások adása stb.

Ha ezeket az elveket a magyar egyház viszonyaira alkalmazom, arra a következtetésre kell jutnom, hogy a Szentszék vagy nem gyakorolja megfelelően ebbéli jogait és kötelességeit; vagy pedig – ami még szomorúbb – elvesztette befolyását a püspökökre.

Nem akarok itt részletekbe bocsátkozni, csak utalok a szellemi, lelki irányítás csaknem teljes hiányára, a nyilvános botrányok tűrésére, a kánonellenes intézkedésekre, az egyház általános nyomora között bizonyos körök – a püspököket sem véve ki – luxusára stb.

Nem olyan dolgokról van szó, melyeket csak a rendszer erőszakol a püspökökre, s melyekkel szemben tehetetlenek. Érzéketlenségről, buzgóság hiányáról, bátortalanságról van szó, mely már nem is látja, milyen és mennyi lehetőség van még, hogy igazi kereszténységről tegyünk tanúságot az ateista környezetben.

Nem szabad ezt az egyházat magára hagyni gyengeségeiben sem. Meg vagyok győződve, hogy ezen a téren a szentszéki diplomáciának komoly feladatai és nagy lehetőségei vannak. Péter hivatását az Úr abban is megjelölte, hogy erősítse meg a testvéreket!

Ne csodálkozzunk, ha a legjobbak is belefáradtak a hosszú küzdelembe, főleg az utóbbi években, amikor azt kell látniok, hogy a hivatalos egyház egy reménytelen dialógus jegyében maga építi le az ellenállás régi ideáljait, s senki sincs, aki fellépne az egyház belső bomlasztása ellen.

Az üldözött egyház több spiritualitást, több lelkipásztori orientációt vár a szentszéki diplomáciától. A püspököknek, papoknak tudniok kell, hogy a Szentszék nemcsak az üres püspöki székek betöltését kíséri figyelemmel, hanem az egyháziak mindennapos életét és lelkipásztori tevékenységét is. S tudniok kell azt is, hogy a Szentszék nem rejti véka alá meggyőződését az állami szervek előtt sem. Csak ez hozhat létre újból bizalmi légkört a püspökök és papok, a magyar egyház és a Szentszék között.

9. Nem akarok kitérni egyéb problémákra, mint például a működési engedélyek megvonására a papoktól, a világi státusba kényszerített világi és szerzetes papság sorsára, a szerzetesnők helyzetére, a kispapok diszkrimináló katonai szolgálatára stb.

Szeretném remélni, hogy a szentszéki diplomácia ezekről sem feledkezik meg a jövőben. Nemcsak jogi sérelmekről van itt szó, hanem fájdalmas emberi tragédiákról. Mennyi papi, szerzetesi hivatás ment és megy tönkre az egyháziak részvétlensége, érdektelensége mellett!<

Innsbrucki homília

„Örömmel jöttem hozzátok. Éppen olyan örömmel, mint valamikor az otthoni százezrekhez szóltam. A kicsiny nyáj is olyan értékes, mint a nagy. Halhatatlan lelkek, és az Isten igéjének hirdetése megjár nem csak a kicsi nyájnak, de egyetlen egy halhatatlan léleknek is. (…) Az apostolok megértették az alaptanítást, megértették ezt a mennyei látomást (Urunk színeváltozása – KG) és megmutatták az utat az Egyháznak, amelynek alapvetői voltak és amellett egymás után megszakítás nélkül 22 vértanú pápája volt az első három században. A szenvedés a keresztény lélektől nem áll messze, akár kísér bennünket, akár lázadunk ellene, akár átjár minket, de a szenvedés együtt jár mivelünk. Az Úr Jézus a mennyei látomásban valóságos Isten és valóságos ember. Az emberiség megváltása nem történhet sem az ember Krisztus nélkül, sem az Isten Jézus Krisztus nélkül. (…) Amikor a történelem keresztútjára kerül egy nép, és elvetődik, mint a falevél az idegenbe, ott is vannak jó szívek és adják a tövishez a rózsát is; a szeretetet, meleg szót, meleg szobát, meleg gondviselést, egyesek és összesség, noha van ott kereszt is persze, de azért ez a szeretet nekünk nagy vigasztalás. Ezek közé a vigasztalások közé tartozik a magyar szentmise és szentbeszéd, vasárnapról-vasárnapra. Ha ez nem volna, jaj, de még szomorúbb volna a helyzet! A magunk oltárát kell megkeresnünk és hetenként egyszer elengedhetetlenül szükségünk van az anyanyelven meghirdetett evangéliumra. A magyar keresse a magyart, a magyar szeresse a magyart, hiszen kötelesek vagyunk mindenkit felebarátként szeretni, hát

hogyne szeretnőnk a magunk vérét, faját és (…) így legyen bennünk eleven hitélet, eleven szeretet és összetartás az egész vonalon."[65]

Fatimai szentbeszéd

Mindszenty bíboros Fatimában 1972. október 13-án, a jelenések 55. évfordulóján a következőkre emlékeztette az ott élő emigráns magyarokat: „A Szűzanya 1917-ben az egyre borzalmasabbá váló első világháború alatt az egész emberiséget figyelmeztette itt, Fatima földjén. Az emberiség térjen vissza Istenhez, törvényeihez. Ami keresztje, sebe, baja volt vagy fenyegetett, az emberi nem azt mind elkerülheti, megnevezetten is a keleti istentelenségeket és embertelenségeket. (…) Megígéri Oroszország megtérését, ha megtörténik a Szeplőtelen Szívnek a felajánlása (…) Ha nem, Oroszország más útra lép, ami világromlással lesz azonos. (…) Voltak hatalmas rétegek, melyek megértették és követték az Irgalmasság Anyjának az üzenetét. Szinte egész országok (…) új, a gyakorlati hitélet útjára léptek a Szűzanya által hozott fényárral. De ez csak a kisebbség a három és félmilliárd emberből."[66]

A fatimai beszéddel kapcsolatosan emlékezni kell arra, hogy a lisszaboni nunciatúra a bíboros háta mögött, a nyomdában cenzúrázta azt. A következő mondatokat is kivették belőle: „Onnan kelet felől ma a cél érdekében hirdetik, hogy ma már a legelrugaszkodottabb üldözők is szelíd bárányok lettek. Ne higgyétek! Gyümölcseiről ismeritek meg a fát. Hogy ott több a templomba járó, mint egyik-másik nyugati országban, az lehet, de ez a tény nem az ottani rezsimnek az érdemes, hanem a kereszt alatt roskadozó kereszténységé."[67]

Németországi látogatások

Mindszenty bíboros apostoli útjai között a németországi látogatások száma volt a legmagasabb: összesen nyolc alkalommal tett apostoli utat a különböző német városokba. Jelen fejezetben a kölni[68], augsburgi és müncheni beszédeiből olvashatunk részleteket.

[65] Innsbruck, 1973. március 18. In: Mindszenty József, Szentbeszédek V. Vasárnapi Levél, Wien, 1974. 29. évfolyam, 101–106.
[66] Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 211.
[67] Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 213. Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 490.
[68] Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 215–218.

Beszéd a kölni dómban

1973. május 1.

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Kedves Magyar Híveim!

1948-ban voltam én ide hivatalos, ebbe a gyönyörű szép Dómba, — ennek fölszentelésére. Meghívott Frings bíboros, az én kedves Testvérem. A meghívott azonban nem érkezett meg. A magyarázata ennek az, hogy a hatalom — különösen az új hatalom — gyönyörűséggel toporzékol a hatalomban. Így akarta megmutatni, hogy a hatalom az övé.

Most aztán — egy negyedszázad múltán — mégis ideértem. Az újabb — immár kettős — bíborosi meghívásra, és jöttem kifejezni Hazámnak és Egyházamnak a köszönetét mindazért, amit itt tettek nekünk Frings bíborosnak a kezdeményezésével és irányításával.

De nemcsak hozzájuk jöttem, a meghívókhoz, jöttem Tihozzátok is Kedves Híveim! Jöttem pedig azért, hogy hangsúlyozzam, hogy a bezártnak és a kizártaknak van kapcsolatuk: egymáshoz tartoznak a Jó Pásztorról szóló evangéliumi példabeszédben — és ennyi idő múltán van nekünk mondanivalónk is egymásnak. És akkor is fenn akarjuk tartani ezt a kapcsolatot, ha ragadozó farkasok járnak körül a világon, vagy annak egyik részén. Sajnos, az Úr Jézus példabeszéde szerint farkasok járogatnak a bárányirhában. Vagy elveszik az irhát a báránytól, vagy a bárány is odakölcsönzi a farkasoknak a saját bőrét, hogy megtéveszthessék a világot.

Jöttem a bérmálkozókhoz. Hozom nekik a vigasztaló, megerősítő Szent Lelket, az Ő hét ajándékával, hogy megkezdjék velük a keresztény nagykorúságot. De jöttem a bérmaszülőkhöz is, jöttem a szülőkhöz is, jöttem az egész ifjúsághoz, az élet delén állókhoz, és azokhoz is, akik már az emmauszi tanítványokkal imádkozzák: Maradj velünk, Uram, mert már estéledik és az örökkévalóság fénye dereng már felénk.

215

Mindezekkel akarjuk mi megünnepelni a Szent István jubileumot. Különös dolog, hogy mi itt, éppen Kölnben ünnepeljük azt. Hiszen mi magyarok a kereszténységben ezer esztendőt lekéstünk. Hiszen itt már Krisztus után a második században püspökség volt, mely a nyolcadik században érseki rangra emelkedett, mi pedig úgy 1000 táján megkésve Szent Istvánnal értünk el az Egyházba, aki a maga példájával és Nyugatról hívott térítőkkel vezette népét a kereszténységre. Nemcsak kereszténységet adott, de közben — lelkiismeretes államférfiú példájára — biztosította ennek az országnak a függetlenségét egy keleti és egy nyugati nagyhatalommal szemben. És ez a ténye kötelességünkké teszi a jubileum megünneplését.

Szent Józsefnek, a munkásnak ünnepén vagyunk itt együtt. Meg is maradhatnánk nála az ünneplésben: Ő is emigráns volt. Amikor a gyermek Jézus élete veszedelemben forgott Betlehemben, akkor Szent József álombeli intésre megindult az emigráns útra; elvándorolt Egyiptom bálványainak földjére. Ez a József viseli a keresztény atyáknak a fénysugarát és azt rárásztja minden egyes tisztes atyára; aminthogy a magyar édesanyák és a keresztény édesanyák viselnek egy fénysugarat a Boldogságos Szűzből, az Isten Anyjából; aminthogy a gyermek is a kis Jézusnak a méltóságát viseli itt a családban és az életben. És Jézus szerette ezeket a kisdedeket és védte őket, és azt mondotta, hogy annak, aki ezeket megbotránkoztatja, jobb lett volna, ha meg se születik a világra.

De hajolnunk kell a közóhajra és ünnepeljük ma itt ebben a gyönyörű Istenházában a szentistváni jubileumot és beszéljünk ikergondolatáról, a Patrona Regni Hungariae-ről, a Magyarok Nagyasszonyáról. 1038. augusztus 15-én, az Isten Anyjának mennybevétele napján, amit már a következő esztendőben Magyarok Nagyasszonya ünnepének is neveztek, Szent István királyunk haldokolva magához hívatta az ország egyházi és világi felelős vezetőit és a Szent Korona jelenlétében megemlékezett népünknek árvaságáról itt Közép-Európában, a nagy átjáróhelyen, és ágrólszakadtságunkról itt Európában s fogta a Szent Koronát és fölajánlotta az Isten Anyjának. Mert ahol emberekben nincs segítség, ott a természetfölöttiből kérünk segítséget Őnála. Ez egy gyönyörű ténykedés volt, méltóan fejezte be Szent István életművét. Ez a felajánlás

kezdeményezésben egyedülálló a nemzetek és a világ történelmében.

A második fölajánlás követte az elsőt, mindjárt az Árpád-ház kihalta után, 1317-ben, amikor Anjou Róbert Károly legyűrte az évtizedeken keresztül rendetlenkedő, fegyelmezetlen oligarchákat és akkor ő is fölajánlotta Szepeshelyen Magyarországot a Magyarok Nagyasszonyának. És a művész oly szépen meglátta a „Patrona Hungariae" gondolatának helyességét és lényegét! Az oltárképen az Isten Anyja, a Magyarok Nagyasszonya koronáz a nemzet színe előtt.

Harmadszor 1693-ban, a 456 esztendős török idők vége felé ajánlották fel az országot Máriának. Akkor a király augusztus 15-én odaállott az oltár elé és latin nyelven megköszönte az Isten Anyjának, hogy a törököktől megszabadította az országot. És fogadalmat is tett akkor, hogy mindazokat a templomokat, amik akár a török által, akár az idő foga által elpusztultak magyar földön, — mert nekünk nincsenek régi templomaink, mint itt a boldog kölnieknek is van, — hát azokat ő mind helyreállítja.

Aztán a millennium idején, 1896-ban I. Ferenc József apostoli király és Vaszary Kolozs hercegprímás ajánlották fel Magyarországot a Magyarok Nagyasszonyának.

És a nép nem volt távol ezektől a fölajánlásoktól. Ez gyönyörű kezdeményezés a történelemben. Utána példaképpen vették át Franciaország, Németország, Lengyelország, Dánia és így tovább. Csak van valami különbség a kettő között. A többi nemzetnél általában csak vallási jellege volt. A szentistváni ténykedésben pedig volt közjogi jelleg is. És a magyar nép bekapcsolódott rendkívül erősen a Nagyasszony tiszteletébe. Szent Gellért megtanította a magyarokat városról-városra, faluról-falura a Mária-tiszteletre. Ez nekünk történelmi jellegzetességünk és ezért is ragaszkodunk a Mária-tiszteletthez.

A bíboros szentbeszéde további részében leírta az 1691-es nagy máricelli zarándoklatot, melyen jelen volt a nádor hitvesével, több püspök és számos vezetőember, de 1500 meglett szép szál férfi, 3860 legény és ugyanannyi pár leány is volt ott. S amikor beérnek a kegyoltár közelébe Máricellben, kitárják a kezüket és úgy viszik a hálájukat a töröktől való megszabadulásért. Ezt a képet — folytatja a prímás — ne felejtsük el! Ne-

künk is így kell mennünk az Isten-Anya elé, amikor majd Magyarországot kegyesen megszabadítja!

És együtt imádkoztak: vezetők és a nép. Ez van rendjén minden ország életében, hogy a vezetőknek is legyen Istenük, a vezetők is ismerjék a bűnbánatot és imádságot. A nép akkor lehet nyugodt, ha az Úr oltáránál is találkozik vezetőivel.

Kedves Híveim! Mi most tartozunk Szent Istvánnak azzal, hogy a keresztségi, bérmálási fogadásunkat gyermekeinkkel együtt megújítjuk, és ellene mondunk az ördögnek és minden cselekedetének és minden mesterkedésének, és különösen hazugságainak! Ma este, ha álomra hajtjátok fejeteket, tartsatok egy rövid lelkiismeretvizsgálatot a szentistváni jubileumról. Rendületlenek voltatok-e ahhoz a hithez, amit hangsúlyoztatok a keresztségben és a bérmálásban? És rendületlenek voltatok-e a magyarságotokban is?

Az Isten Titeket magyaroknak teremtett és ezt a teremtői rendelkezést nekünk sosem szabad elfelejtenünk! Jól van az, hogyha a befogadó nemzet nyelvét mi ismerjük; rendjén van ez, de istenverés volna az, hogyha a magunk nyelvét a családban nem hagyjuk örökül. Minden vagyon elmaradhat a végrendeletben, de amit mi a szüleinktől kaptunk, azt adnunk kell tovább gyermekeinknek! Szülők, ne legyetek fáradtak amikor gyermekeitek hazatérnek az iskolából; csevegjetek velük, kérve kérlek Benneteket! És azzal a megnyugvással hajtsátok le majd örök álomra fejeteket: hitünkhöz, magyarságunkhoz hűek voltunk. Amen.

218

Augsburg, Szent Ulrich püspök ünnepén

„A mai napon régi szebb időkben megpendültek az arató kaszák a ma kolhozos magyar földön, és mi bezárt és kizárt magyarok találkozunk a történelmünkben is szereplő Augsburgban és együtt ünnepelhetünk a pápa legátusa elnöklete alatt német testvéreinkkel abból az alkalomból, hogy Augsburg nagy és hitvalló szent püspöke, Szent Ulrich meghalt és átköltözött a boldog örökkévalóságba. (…) Beütő pogány keleti hadak ostromolták az ő idejében Augsburgot /954/. A püspök vezérlete alatt az augsburgiak védték magukat életehalálra (…) Mi is akarjuk és tudjuk értékelni szent Ulrich erény-nagyságát. Az, hogy 896-ban, a honfoglalás után a keleti pogány beütők pont magyar eleink voltak, nem gátol minket Szent Ulrich tiszteletében. (…) Mi is adtunk 30 – 70.000-es keresztény hadseregeket a

pogányok ellen Németország védelmében is és e hadseregek élén a Szent Gellérthegyen 3, Muhinál 6, Mohácsnál 7, Várnánál 2, Rigómezőn 1, aztán különböző esetekben 10 hősi püspök-áldozatot. Kortársai vagyunk oly időknek, amikor még keletibb fegyveresektől egyszerre 3 magyar püspök ment a sírba. Amikor Douglas Hyde, a londoni Daily Mail marxista szerkesztője, tudomást vett erről a magyar halál- és fegyenc-sorról és ráfeledkezett viruló nagy leányára, tudva, mi volt itt az új világ jötte női oldala, odadobta szerkesztőségét és kenyerét. Az ő könyve megjelent németben is: Ich dacte anders. Ha volna köztetek naiv, aki azt hiszi, hogy a tegnapi 20 – idő múltán – ma már 19, olvassa el (ezt a könyvet – KG). Az ördög is rákívánkozik néha szép lenni. Hát még akkor, ha 1972-ben a naivak bugyellárisából 60 millió dollárt is hoz a házhoz. Mi, ha tapasztalatból nem tudnók, tudjuk a Jó Pásztortól az Evangéliumból: a ragadozó farkasokból sohasem lesz szelíd bárány, még ha kölcsön kapott vagy önkézzel szabott báránybőrben jelenik is meg. Maga az ördög is illegeti magát angyali ábrázattal. De akkor a legveszedelmesebb, ha kölcsönzött szép képpel mutatkozik. (…) A XX. század hatalmasainak két világháborúja és békéje és a mai, nem embernek való, lelkiismeretlenül készült tákolmánya mutat-e gyűszűnyi bölcsességet?”[69]

Bérmálás Münchenben

„Kedves Magyarjaim! Szent Tamás apostol ünnepén találkozunk itt, az Úr oltáránál. A minap 85 fiatalt bérmáltam és ma itt újra 40 jelentkezik, hogy nyújtsam nekik a Szentlélek Istennek segítő és megszentelő kegyelmét a hét ajándékkal együtt. Most itt vannak a bérmálkozók. Örülök a seregüknek. Hozom nekik a Szentlélek Istent. Jönnek velük az édes szülők, jönnek a bérmaszülők. Lelkükre kötöm ezeknek a fiataloknak a lelki épségét. Úgy vigyázzanak rájuk, mint a szemük fényére és úgy, mint a nemzetnek a reménységére, úgy tekintsenek rájuk. Gondoljanak arra: odahaza meg van akasztva a nevelés, és kint megvan a vallásszabadság. Ki kell aknázni ezt a kedvező helyzetet, és nevelni kell jól ezeket a gyerekeket! Nemcsak őrájuk vonatkozik, de vonatkozik a többi gyermekre is, hogy esténként a családban ne legyünk fáradtak, felnőttek és csevegjünk a gyermekekkel édes anyanyelvünkön. Amit a szülők kaptak az ő szüleiktől, az anyanyelvet, annak az anyanyelvnek a gyermekbe is tovább kell adódnia és azokat is jellemeznie kell. Szent István királynak a nyelvét, a Nagyasszony nemzetének a nyelvét nem szabad elfelejteni! Tartsátok meg, őrizzétek meg őket a családban! Kérlek benneteket, legyetek hűek Szent István hitéhez, a Nagyasszonynak a gondolatához és legyetek hűek mindenben az ezeréves nemzetnek a történetéhez és az Élet Mesterének útmutatásához itteni és örök boldogságotoknak elérésére.”[70]

Anglia, Westminster székesegyház

Mindszenty József Angliai körútja alkalmával a Westminsteri székesegyházban mondott beszédjében köszönetet mondott Angliának az 1949-es pere idején tanúsított bátor kiállásáért.[71] Továbbá, ezen útja alkalmával 130 angol parlamenti képviselő lépett fel egyértelműen a kommunizmus ellen.[72] Később, VI. Pál pápa ez utóbbi esemény hatására is – bár erről Mindszenty bíboros nem tehetett – használta fel teljesen igazságtalanul a bíboros ellen, hivatalfosztását kezdeményezve.

[69] Mindszenty József, Szentbeszédek VI. Vasárnapi Levél, Wien, 1974. 29. évfolyam, 130–132.
[70] 1974. július 3. München, Szent Tamás apostol ünnepén (eredeti hangfelvétel alapján)
[71] Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 221–223.
[72] Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 145.

A westminsteri székesegyházban

1973. július 14.

Kedves londoni és angliai magyarok!

Ha kérdezitek, miért jöttem, az Evangéliummal és Szent Pállal felelem: hirdetni Krisztust, a megfeszítettet (Mk. 16, 6. 1. Kor. 1,23). Ezzel nem ellenkezik a másik cél sem: a hála. 1945 októberében a budapesti bazilikában mint új főpásztor rádióbeszédben a világ népeit esengve kértem: segítsenek az első és második világháború legínségesebb, éhező áldozatán, a magyar népen. A világ megértette, segített. 1956-ban, a szabadságharc idején 11 éves nemzeti rabság után újra kértem. A világ népei újra segítettek élelemmel, ruhával, gyógyszerrel. Sőt túlmentek ezen, a menekülők áradatát befogadták, segítették.

Most eljöttem a magyar egyház és nemzet nevében nyilvános és ünnepélyes köszönetet mondani az angol bíborosnak, püspököknek, papoknak és híveknek, az egész nagy társadalomnak a meleg szívért, a jerikói útra került magyarság és lelkigondozás felkarolásáért.

Egyéni köszönettel is tartozom: az angol bíborosnak; s az angol hivatalos világnak, mert 1949-ben a perem idején az akkori külügyminiszter, Lord Bevin ügyemben nyilvános, komoly és szakszerű védelmet nyújtott. Ugyanúgy köszönöm a BBC és egyéb hírközlő szervek kiállását. Ez a köszönet késhetett, de a hála és imádság kezdettől szakadatlan volt.

Kérem itteni magyarjaimat: legyenek hálásak a befogadó országnak. Bájos magyar költemény mondja el, hogy az ítéleten az Úr kérdezi az erényeket: hol van húgotok, a hála? Az angol jótétemény húga, a magyar hála nem hiányozhatik.

De jöttem mint magyar a magyarokhoz Szent István királyunk millenniumát ünnepelni is. Széchenyi István megérdemelten lehetett a 19. század legnagyobb magyarja, de az 1000 év legnagyobb magyarja Szent István. Hogy mi, 31-ik magyar nemzedék ünnepelhetjük őt a tőle kapott Isten és a Nagyasz-

szony után, neki köszönhetjük. Ebben a közép-európai viharzónában Kelet és Dél átjáróházában a három világrészes római világbirodalom, a kelet-római és Nagy Károly császár frankjai és németjei, a népvándorlás gótjai, hunjai, avarjai csak pár száz évet uralkodtak itt, mert állandó országot teremteni nem tudtak. Szent István teremtett független, önálló országot a pápától és nem a görögtől, franktól vagy némettől kért szent koronával. Mi tudtunk itt egyedül 1000 éves államot teremteni.

Szent István megtanította népét letelepedni, becsületes saját munkára más népek fosztogatása helyett. Megadta neki az első és a legszükségesebb szentséget. Minden 10 falunak volt temploma és papja, de neki, családjának is volt házi papja, az esztergomi érsek, aki keresztelt, bérmált, esketett, végső szentségeket szolgáltatott ki, koronázott és temetett.

Népének adott négy szentélyt: Isten házát, ebben iskolát a szentmise előtt, a templom körül temetőt, Isten mezejét és a családi szentélyt. Ebben az apa feje felett a Mennyei Atya, az anya feje felett a Boldogságos Szűz, a gyermek felett a Gyermek Jézus fénye és méltósága.

Az emigrációban az otthoni templom helyébe lépjen — még ha messzebb van is — az egész család számára a magyar szentmise és szentbeszéd. Ez is eszköz arra, hogy 1) gyermekeink örökségül kapják őseink, szüleink nyelvét. 2) A családi szentélytől legyen távol az otthoni bűnsor: öngyilkosság, gyermekellenesség és válás, alkohol, ifjúsági- és gyermekbűnök.

Így menekülünk meg az emigráció veszedelmétől, a közönytől és meghasonlástól, mert szilárd a házunk és nem homokra épült. Ez az Evangéliumban említett ördögűzés titka.

Az emigrációnál nehezebb helyen, a szibériai gyűjtőtáborban haldoklik egy fiatal magyar tiszt. Felvette már a szentségeket. Int a bajtársának: Te még hazajuthatsz, akkor menj el édesanyámhoz. Mondd meg neki utolsó szavaimat, mint üzenetet: Isten és édesanya! Ezt a bajtárs mondta el az édesanyának, utána nekem is. Nem az emigráció a legnagyobb kereszt. A nagyobb baj az volna, ha Szent István adta csillagok kihűlnének az égboltunk felett.

Szentelje meg a családot a mindennapi, lehetőleg közös imádság. Szenteljétek meg a hét elejét, a vasárnapot, ünnepet magyar találkozóval, magyar szentmisével és szentbeszéddel.

222

Hála Isten, hogy az egyház ezt lehetővé tette, épp az emigráció idején. A világ káros, mai szellemével szemben éljetek az egyház szentségeivel. Így vagytok és maradtok Nagyasszonyunk és Szent István népe. Amen.

223

Amerikai lelkipásztori utak

Mindszenty József amerikai földrészen négy alkalommal tett apostoli utakat. A következőkben az 1974-es május–júniusi útján elhangzott megnyilatkozásaiból olvashatunk részleteket.

A kereszténység egységért

Az amerikai lelkipásztori látogatásnak egy fontos és egyben történelmi eseménye is a magyar *protestáns* egyházak vezetőivel és gyülekezeteivel való találkozás volt. Mindszenty bíboros a vallási közeledésről így vélekedett: „Az emberközeledésnek a szeretet révén oly sokféle az útja, mint amilyen változatos az embertől való távolodás útja a gyűlölet vonalán. (…) Erősítsék a mi fiaink a szenátusban és a kongresszusban már meglevő magyarbarátok táborát, időről-időre, legjobb tudásuk szerint hirdessék a magyar sebeket, a magyarság cserbenhagyását és a magyar szenvedéseket. Ez volna a politikai oldal. (…) Könnyebb a teljes egység megtalálása a Karitász oldalán. (…) a Karitász mindkettőnk oldalán, a nyomorgó, menekült magyarok megsegítése terén nagyon szépen működik. (…) Volt idő, amikor mi egymás ellen küzdöttünk – bár ne lett volna! Most azt kívánom, versenyezzünk egymással a magyar nyomor lecsapolásában.

Vallási téren? Itt is vannak szép eredmények. Mindenesetre mi, különböző vallásúak közelebb állunk egymáshoz ma, mint például 1890-ben vagy 1896-ban. (…) Ne legyen küzdelem, harc közöttünk, amikor egy egész világgal van keserves módunk harcolni. Rajtunk az istentelenség; különös volna, ha mi, keresztények egymás ellen fokoznánk a harcot. Azt nézzük inkább, mennyire nyom mindkettőnket az ateizmus. Szerintük Istennek még a neve is elmellőzendő. Legnagyobb tekintélyük azt mondja, hogy aki Istent elfogadja – bocsássanak meg, hogy vendégszerető asztaluknál mondom –, az egyenlő az önleköpéssel. Lenin mondta ezt. Volt időm az amerikai követségen ilyen könyvek olvasására és megmaradt emlékezetemben, hogy Isten ennyi a bolsevizmus oroszországi alapvetőjének szemében. Nagyon helyes, ha mi, egyelőre minden különösebb összevetés és keverés nélkül összejövünk, elbeszélgetünk, főként igyekezzünk a magunk áhítatában elmerülni és imádkozni azért, hogy akik az Úr Jézus Krisztust elismerjük, életünk minden napján testvérek és egyek legyünk. (…) Ezért imádkozzunk, erre törekedjünk jobbról is, balról is és akkor elérjük azt, hogy mi valósítjuk meg Jézus Krisztus testvériségi gondolatát.”[73]

Születésnapi hálaadás

„Hálatelt szívvel mondok köszönetet szíves megjelenésükért, köszöntésükért és azokért a komoly szavakért, amit szónokuk itt mindnyájunknak elmondott. Abban, hogy valaki megöregszik, neki kevés része van. A zsoltáros azt mondja, akik mérsékelt erőt kaptak, azok 70 évet élnek, akik egy kicsit erősebbek, azok pedig 80 évet is elérnek. Hát én már túl vagyok a 80 éven és csak kevesen voltak, akik az én életpályámon túlhaladták ezt az időt. Mindenesetre Istentől van minden testi és lelki értékünk, és Isten nélkül semmi sem vagyunk. Szó volt itt a magyar sorskérdésről. Elengedhetetlen, hogy nekünk a hitünk családról-családra és a tízparancsolat-alap ugyancsak megmaradjon, mert öngyilkosság-járvánnyal és a magzatgyilkosság tömkelegével, de válási járvánnyal nem lehet nemzetet menteni. Ahogy Szent István hirdette nekünk azt a négy értéket: a templom, a templom szentélyében még a szentmisét megelőzően az iskola minden vasárnap, gyerekekre, öregekre egyaránt, aztán a templom körül a temető és házról-házra ugyancsak szentély, a családi szentély. Ha ez a négy

[73] Fábián Károly: Mindszenty bíboros Amerikában. Katolikus Szemle, Róma 1974. (2/3) 213–214.

érték megmarad életünkben, akkor megmarad a nemzetünk. Ha ezt a négyet föladjuk, akkor nincs jövője a nemzetnek. Odahaza is változás kell, mert hiszen szégyenletes dolog a nemzetre, hogy mi világelsők vagyunk nem a négy szentély körül való forgolódásban, hanem elsők vagyunk a bűnöknek a mélységében. Mi azt tudjuk, hogy nem magyar hiba ez egészében, ha ez a rendszer nem telepszik rá a nemzetünkre, akkor biztosan nem volnánk ezeknek a bűnöknek a mélységében. De itt, az emigrációban is elengedhetetlen a négy szentélynek a megléte. (…) Ez kell! Ha ez meg lesz, a magyar csoda megint jelentkezik, mint jelentkezett a tatár után. Most még nagyobb a kísértés, még nagyobb a veszély és még erősebbnek kell lennie a ragaszkodásunknak azokhoz a Szent Istváni alapokhoz, amelyeket nem csak hirdetni, de követni is kell. Legyünk szilárdak és erősek, ez a mi hivatásunk ma is!”[74]

Ausztráliában és Új-Zélandon

Mindszenty bíboros Ausztráliában és Új-Zélandon tett látogatása az 1956-os szabadságharc 18. évfordulóján vette kezdetét. Ausztráliában elmondott, idézett beszédében a hősi halál és az eszkatológia ötvöződik, amely halottak napján és mindenszentek ünnepén különös aktualitást hordoz. Új-Zélandon pedig – Mészáros Tibor titkár elbeszélése alapján – másfél órás sajtókonferencián tényekre hivatkozva válaszolt a feltett kérdésekre.

„Kedves Magyar Híveim! A mostani világ retteg a halál gondolatától és a gondolatát is száműzné a halálnak. Mi azonban tudjuk, hogy a temetőnek helyes a felirata. Azt mondják a halottaink: »voltunk, mint ti és lesztek, mint mi.« A hívő lélek tudja, hogy isteni kinyilatkoztatás el van rendelve, hogy mindenkinek egyszer meg kell halnia. És azt is tudni igazságként, hogy az emberi életben utolsó dolgok – nem megvetőleg használva ezt a szót, hanem időrendben – a halál ítélet és az örök életben örök boldogság vagy az örök kárhozat. Most ide jöttünk halottainktól az Úr oltárához, mert a mi halottaink – amennyiben még a tisztítótűz lángjai között tisztulnak – ők már magukon nem segíthetnek, az érdemszerzés ideje a halállal lejárt. De halljuk a Kinyilatkoztatásból a fölkiáltást: »segítsetek rajtam, könyörüljetek meg ti, testvéreim odaát.« És nekünk ezt a kiáltást meg kell hallanunk! Mi ideállunk őértük és őhelyettük és imádkozunk a szentmisében minden odaát levőért a családtagokból, az ősökből és ma különösen emlékezünk 1956 hőseiről, akik életüket áldozták nemzetükért és nemzetükben a mi nemzedékünkért.”[75]

Új-Zélandba 1974. december 13-án érkezett meg a bíboros, titkára kíséretében. A Wellingtonban rendezett sajtókonferencián Mindszenty bíboros elmondta, hogy a kommunizmusról csak az beszélhet, aki azt saját maga is átélte. Elmondta, hogy a kommunista párt milyen ügyesen dolgozik az ő beépített követségeivel Nyugaton. A magyarok és az új-zélandiak is meg voltak elégedve.[76]

Észak-Kaliforniában

Mindszenty József 1974. decemberi, észak-kaliforniai diadalútja történetét Jaszovszky József, ottani magyar lelkipásztor könyv formájában örökítette meg az utókor számára.[77] Az

[74] Vasárnapi Levél, 1974. 5/. szám, 305–306.
[75] Holtában is beszél V. rész. Videofilm Mindszenty hercegprímás eredeti hangján. Kiadta a Magyarországi Mindszenty Alapítvány.
[76] Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972–1975). Lámpás Kiadó, Abaliget, 2000. 561.
[77] Dr. Jaszovszky József: Mindszenty, a főpásztor Észak-Kaliforniában. A szerző kiadása. Menlo Park, Kalifornia 1980.

út nem volt mentes egy elvi-politikai ellentéttől sem, de mindez nem akadályozta a már hivatalától megfosztott bíborost amerikai útjának sikeres megvalósításában.

Elmaradt látogatás a Sancta Clara Egyetemen

1974 márciusának elején Mindszenty bíboros pápa általi hivatalfosztását és az ezt kísérő nemzetközi megdöbbenést követően Mindszenty bíborost egyre többen szerették volna látni Észek-Kaliforniában. Ehhez azonban egy ottani, aktuális politikai esemény is kapcsolódott. [78] A Sancta Clara egyetem és vezetősége is szívesen látta volna a bíborost, azonban vezetősége ellen megindult egy kampány. Don Edwars, kongresszusi képviselő, valamint a Pro Life-mozgalom képviselője közti politikai és részben elvi ellentétek következményeként, Mindszenty bíboros kénytelen volt lemondani a Sancta Clara Egyetemre tervezett látogatását.

A megváltás szolgálattevői

Mindszenty József bíboros észak-kaliforniai lelkipásztori „diadalútja" alkalmával 1974. december 22-én – közvetlenül Karácsony ünnepe előtt – San Franciscoban a St. Raymond templomban a keresztség és a bérmálás szentségét szolgáltatta ki egy újszülöttnek, illetve huszonnyolc fiatalnak. Az ünnepi szentmisére összegyűlt magyarok száma elérte az ezer főt, akik csodálattal szemlélték és hallgatták a nagy főpásztort.

„Az evangéliumban a mi megváltásunk tényét látjuk inkább, mint a világ eseményeiben. Különösen Keresztelő Szent Jánosnak a születése, amit e héten megismertünk, majd a mai szent evangéliumban Szent József körül is látjuk, hogy az Isten kezdeményező és végző tényező a mi megváltásunk történetében. A Szent Szűz után, és a Keresztelő után Szent József következik, mint a megváltásnak a szolgálattevője. Szent József nemcsak a megváltásunkban vett részt, hanem az üdvözítésünkben is. Ő a Szent Család feje, és minden családapa tőle kell, hogy példát vegyen az Isten terveinek a családban való szolgálatára.

A mi életünkben is van aggodalom, gyötrődés és kereszt, úgy, ahogy volt Szent Józsefnek az életében. Mi nem ismerjük az életnek az útjait, mi benne vagyunk, mint hontalanok, mint száműzöttek. Benne vagyunk a legnagyobb kísértésben és megpróbáltatásban, és sokszor lelankad talán a fejünk, és sokszor megjelennek az aggodalmak, talán panasz is fakad az ajkunkon. Ilyenkor jó, ha gondolunk a mai evangélium szent szavaira, hogy nem lázongunk, hanem Istenre hallgatunk, aki a jobb lelkiismeretnek a szaván megszólal hozzánk, és követjük az Istentől való lelkiismeretnek az eligazítását."[79]

[78] Dr. Jaszovszky József: Mindszenty, a főpásztor Észak-Kaliforniában. A szerző kiadása. Menlo Park, Kalifornia 1980. 42–101.

[79] Dr. Jaszovszky József: Mindszenty, a főpásztor Észak-Kaliforniában. A szerző kiadása. Menlo Park, Kalifornia 1980. 127–130.

Az utolsó napok

Palágyi Natália nővér Mindszenty bíboros utolsó napjairól szóló visszaemlékezéseivel zárul az összeállítás, amelynek célja a nagy egyház- és nemzetnevelő tiszteletének erősítése, emléke előtti tisztelgés a szentté avatás reményében.

„Utolsó lelkipásztori útján, Dél-Amerikában, mint mindig, ezrek hallgatták szavait. Venezuela és Columbia magyarjai között láthatjuk a bíboros urat, aki már akkor figyelmezteti Dél-Amerika népét a közelgő istentelenség veszélyeire. Hazafelé repülve fáradtan, betegen húzódik az ülés párnái közé. Bécsbe április 27-én érkezett vissza. Másnap nem tudott misézni, bement a kórházba. Híveiért lángoló lelke még mindig sürgette, hiszen a közeljövőben Skandináviában is, Párizsban is várták látogatását. Ezért választotta az operációt, midőn orvosaival tanácskozott. Úgy döntenek, hogy operálni kell.

»Akkor minél gyorsabban, mert még sok dolgom van hátra« – mondotta a bíboros úr. Az operáció előtti napon Dr. Vecsey József együttérzéssel mondta: »Hát megvolt az orvosi konzílium.« A bíboros az ő tréfás módján válaszolt: »Én elnököltem!« (Ezzel is tudtul adta, hogy ő maga akarta az operáció minél előbbi végrehajtását.)

Készen volt az örök számadásra is. Magához kérette, átnézte és kiegészítette végrendeletét.

Két órával a műtét után az ügyeletes irgalmas testvér jelzi aggodalmát: a vérnyomás, vérkeringés rendellenes. Óriási küzdelem indul meg a beteg életéért: oxigénlégzés. Most már nagy aggodalommal vártuk a Pázmáneumban az új telefonjelentést. Mikor megérkezett a végzetes hírrel, elnémultunk. Megyünk vissza a kápolnába, imádkozni a Nagy Halottért. Az operációt követő délután tüdőembólia következett be, és az Úr Jézus, Akinek ő életét és szenvedéseit adta, isteni Szívére ölelte hűséges szolgáját. 1975. május 6-a volt, délután 2 óra 15 perc.

Halálának híre egy-két óra alatt eljutott a világ minden részébe. Telefonok és táviratok tömege érkezett a Pázmáneumba és a bécsi érsekségre. (…) Milliók imája szállt fel az égbe érte, s az ő nagy eszméinek diadaláért, közeli boldoggá avatásáért.”[80]

[80] Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 41–42. http://www.ppek.hu/k320.htm

A temetési beszéd és az Ostpolitik

Május 10-én a bécsi Dómban Közi Horváth József ezekkel a szavakkal búcsúztatta a bíborost: "Sokkal helyénvalóbb, ha innen koporsója mellől nem a circumdederunt panaszával, hanem a Te Deum hálaadásával fordulunk az Egek Urához. A köszönet szavával, hogy Mindszenty Józsefet magyarnak teremtette és 60 esztendőn keresztül segítette a magyar haza és nép szolgálatában. Egyháza és nemzete szolgálatát, mint a Vas megyei Felsőpaty falu káplánja kezdte el és mint a világ apostola fejezte be."[81] Bécs érseke, König kardinális, a mintegy háromezer megjelent nevében búcsúzott Mindszenty bíborostól. Egyetlen gondolat beszédéből: A bíboros *jó harcot harcolt meg,* pályáját végigjárta, hitét megőrizte.[82]

P. Werenfried van Straaten, a kiváló flamand hitszónok a temetési szertartáson így beszélt: "Isten egy olyan keresztúton vezette Mindszenty bíborost végig, amilyet bíboros eddig aligha járt meg. Példás hűséggel ment végig ezen az úton anélkül, hogy ellenségeit gyűlölte volna; de nem is tért ki előlük, amikor megalkuvással vagy meneküléssel életén könnyíthetett volna. Hűségesen követte az Urat, hiszen ahol Krisztus volt, ott kellett lennie az Ő szolgájának is. (…) Itt és most szemtől szemben állunk az örökkévalóságba költözött Mindszenty bíborossal. Ő – jobban, mint bárki más – felismerte az Egyházat és a világot fenyegető veszedelmet. Testvéreim, hallgassatok rám! Ébredjen fel végre a kereszténység! Az Egyház vérzik. Krisztus számtalan emberben meghal. Százával gyilkolták le vagy vetették börtönbe a püspököket, száműzték, elszakították őket híveiktől, vagy pedig Isten ellenségeinek szolgálatába kényszerítették. (...) Papok és szerzetesek tízezreit tiltották el a lelkipásztorkodástól (...) nem egyszer pásztor helyett béresekre bízták a nyájat, olyanokra, akiket saját egyházi feletteseik által kényszerítenek, hogy a sátán propagandistái legyenek. (...) Keresztény szülők gyermekeit százmillió számra a mennyei Atya elleni gyűlöletre nevelik. (...) Ki tudja azok számát, akiket csontjuk velejéig megront a materialista szellem! (...) Emberi szemmel nézve a helyzet reménytelen. Egyedül csak Isten menthet meg bennünket. (...) Ez a felismerés persze hideg zuhanyként éri büszkeségünket. (...) Egyedül Istennél a menekülés. Ez a felismerés az, amely mindig újra és újra kivezet a tévelygésekből (...) s ez a felismerés nyugtasson meg bennünket, ahogy Mindszenty bíboros urat is megnyugtatta. (...) Imádkozzatok hát rendíthetetlen bizalommal s olyan hévvel, melynek szeretete átfogja az egész világot. És akkor az Úr lehajol hozzánk, s irgalmának nem lesznek határai. "[83] Hozzávetőlegesen hétezer ember temette a mártír bíborost.

A keresztény hitvallók tanúságtétele minden korban a hit magvetését, megerősödését jelentette. Az a bíboros, akinek élete emberi fogalmak szerint véget ért, garanciát jelent arra, hogy az Egyház új jövő elé néz Európában.

A temetést megelőzően P. Szőke János különös visszaemlékezése[84] olvasható a vele készült interjúkötetben – a temetési beszéd megakadályozását, annak módosítását akarták véghezvinni bizonyos körök. Ez meghiúsult, újra a bátorság és egyenes út győzött, így a beszéd is változatlan formában hangzott el.

[81] Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 248.
[82] Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 249.
[83] Werenfried van Straaten: Szentet jöttünk temetni! Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. 157–165.
[84] Pajor András: Magyar szentek földi pártfogója – Szőke János atya vallomásai. Korda Kiadó, Kecskemét 2006. 71–88.

Devictus vincit – legyőzetve is ő győzött!

Mindszenty József bíboros, esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása a magyar katolikus egyháztörténelem egyik legnagyobb főpapja. Minden erejével védte a Magyarországi Katolikus Egyházat és a hazát az istentelen szellem emberfeletti erővel támadó pusztításával szemben. A despotizmus nem tudta letörni és megsemmisíteni az emberi szellem e legnemesebbikét.

DEVICTUS VINCIT – LEGYŐZETVE IS **Ő GYŐZÖTT!**

Három év krónikája II. – Mindszenty József bíboros lelkipásztori látogatásai a külföldre szakadt magyarság körében

1972. május 20–23.	Németország: München, Bamberg, Frankfurt, Würzburg
1972. június 15.	Németország: Burg-Kastl-i magyar iskola
1972. augusztus 26–28.	Belgium: Brüsszel, Liege
1972. augusztus 29.	Németország: Aachen
1972. szeptember 17.	Ausztria: Máriacell
1972. október 11–26.	Portugália: Fatima, Coimbra, Madeira, Lisszabon
1973. március 17–18.	Ausztria: Insbruck
1973. április 28.–május 1.	Németország: Köln
1973. június 30.	Németország: Augsburg
1973. július 14–20.	Anglia: London, Manchester
1973. augusztus 15.	Ausztria: Deutsch-Altenburg
1973. szeptember 18–28.	Kanada: Montreal, Toronto, Vancouver
1973. szeptember 29–október 3.	Egyesült Allamok: New York, New Brunswick
1973. november 24–december 4.	Dél-Afrikai Köztársaság: Johannesburg
1974. május 6–június 29.	Egyesült Államok: New York, Philadelphia, Washington, Buffalo, Cleveland, San Francisco, San Diego, Los Angeles, Dallas, St. Louis, Chicago, Detroit, Pittsburgh
1974. június 6.	Németország: Stutttgart
1974. július 1–3.	Németország: München
1974. július 13–15.	Németország: Essen
1974. október 10–14.	Németország: Frankfurt, Regensburg
1974. október 24–december 12.	Ausztrália: Perth, Adelaide, Sidney, Canberra, Brisbane, Melbourne
1974. december 13–19.	Új-Zéland: Wellington, Christchurch, Auckland
1974. december 19–23.	Egyesült Allamok: Honolulu, San Francisco, New York
1975. március 23.	Ausztria: Neuwaldegg
1975. április 9–15.	Venezuela: Caracas
1975. április 16–26.	Kolumbia: Bogota

Kovács Gergely: Isten embere. Szemtől szembe Mindszenty bíborossal.
Új Ember Kiadó, Budapest 2005. 232.